1
Государственная
БИБЛИОТЕКА
СССР
им. В. И. Ленина

Тахан советски наха дезду коталон ди!

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Советан Министрий Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 56 (3808). | Шоатта, 9 май 1964 шу. | Мах 2 кап.

БЕРРИГА НИЗ — шура дукхагІа яккхара

Семилетка яхлагІча шера тІайийна декхараш ханал хьалха кхоачашдара хьнаре къахьегаш ба республика хьайбаш леладераш. Еррига торонаш оарцагІа а яьха, хІара денна шура совйоаккхаш дукка фермаш я. Хьоккаме віаштІехьбаьккхаб цар шоай болх. Шура, фуаш, дулх даккхара а уж паччахьалкхенга доххара а хьалхарча квартале эггара дикагІа толамаш даьхар Сунженски производственни управлене хьайбаш лeладераша. Из хьалхле яккхер баьвал долаш парте обкомен Министрий Советен карара кара тела ЦІе байракх елар управленена.

Шоаш яьккха байракх карара яийта дага бац сунженцаш. Майна хьалха яьржача ахье керда толамаш даьхар цар. шура кийчьяра ах шера ...... 1 Май тІаккхоачаш 60 процент кхоачашйир. Соахка цу хана ехкачул 21 процент дукхагІа шура ехкай цар паччахьалкхенга укх шера.

Сунженски производственни управлене хьалха латтача боахамех я Кировен ЦІеча Эскарен цІерагІа йола колхозаш. Ах шера плаи кхоачашъяьла йоал Кирова цІерах йола колхоз. ХІанз дІалуш латт плац кхоачашъяра шурий тІеххьара килограммаш.

Мишта карагІдаьннад уж толамаш? Керттера бахьан ца болх кхетамца віаштІехьбаккхар. Хьоэцаргъа вай Кирова цІерахча колхозера шурий-товарни ферма. ДІадахача шера цо кхоачашъяьязар шура яккхарен паччахьалкхенга йоххарен плаи. Овлангара хувцаденнад укх шера гІулакхаш. Фермана кулгалде оттаенир ветеринарни лор А. Петров. Цо цІенхаштта тоабир болх. Еррига коллектив оарцагІъяьлар кхоачамех пайда эцара. Керттера уйла тІаерзайир хьайбаш лерттІа кхабара, балхашта механизаци йир, кердадар майрра юкъедоалийир. Цудухьа карагІдаьнна толамаш дог гІоадоахаш да.

ХІанз къаьстта теркам тІабахийтаб хьайбаш леладераша аьхки лагерия хьисапе доахан кхабара. Цар дика кхетаду аххан бетташка лерттІа мошача доакъарца доахан кхьабача шура геттара чІоагІа тІакхетиага. Бакъда, из болх кхетам. ца віаштІехьбаккха бeза. Ханехьа хий меладе деза, мошача доакъарий хІара килограммо шура тІеккхетийтаргйолаш оттае еза доакъарий конвейер.

Укх шера колхозашем совхозашем доакъарий конвейера лаьрхІа дуккха лаьтташ хьожаду. Цига дІайийнача хІамаш тІа доажаде мегаргдац доахан. Хьакха а хьокхаш хьатІаккхаьа деза моша доакъар доахан кхоабача моттигашка.

Аьхки лагерия хьисапе доахан леладар хьоккаме віаштІехьдаьккхад № 1 йолча шурий совхозе. Детта доахан латтаргдолча моттигашка кхоеленаш яьй, хий меладе кийш яьй, доахана гІулакх делга дика віаштІехьдаьккхад парра лазар хургдоаца балхаш ду, доахан машинашца детт.

Цу тайпара болх дика віаштІехьбаьккха кхы а боахамаш да республике, бакъда дукхача моттигашка шура яккхара плаи хІанз а кхоачашъяьяш. Шура совъяккха шортта торонаш йоллаше а, чІоагІа тІехьаье Урус-Мартана, Советски, Ведана, къаьстта Наьсарен района шурий фермаш. Дукхача боахамашна хІанз а ца йиь хьац аьхки лагерия хьисапе доахан лeладара. Дукха ца йоацаш парте обкома бюро дийцар из гІулакх мишта латт Урус-Мартана производственни управлене. ЦІенхашттара кхоачамбоацараш гучадаьхар цига. Цу тайпара ледаренаш а кхьча управленешка а.

Соахкара кхоачамбоацараш укх шера юха дувлийт «Горячеисточненский» совхоза кулгалхоца. Соахка маьлха кІал лоаттадир цар шоай доахан, хІьта хІанз цу балха дукха сагото еш бац уж. Кхоаленаш хьалъяьиц, иштта хлыдола балхаш а дац.

Цхьайолча фермашка хІанз а белгалъяьхаац аьхки доахан латтаргдола моттигаш, цига дІайихьаац доахан детта агрегаташ, моша доакъар тІаккхахьа транспорт кийчъяьяц. Из гІулакх кхы дІахо ла мегаргдац. Еррига торонаш оарцагІъяхе еза аххан хана дукхагІа шура яккхара. Ловццача хана де мел дезар ле деза аьхки доахан латтаргдола моттигаш кийчъяра. Кхетамца пайда эца беза йолаш йолча торонех. Цу хьакъехьа дика опыт Іоаххй хьалха латтача фермашка. Цига Іаьсашта искусственни шура мелаю, доакъарах карбамид етт, аьхки доахан детта дикагІа йола хе белгалйоаххх, доахан деттача установкашца лерттІа болх бе Іомабу доаркаш. Къаьстта теркам тІабахийта безаш гІулакх да массайолча фермашке балхашта шерра механизаци яр.

Аьхки шура дукхагІа яккхара шерра социалистически яхь йоаржае еза хьайбаш леладерашта юкъе. Цахаддаш йоакхо е еза аьхки доахана гІулакх лeш болчар хьашташ диаза кхоачашдарв. ХІаране кхетаде деза лагерни хьисапе доахан леладар из хІанз боккхача лоархІаме гІулакх долга

КПСС ЦК Президиумага новкъоста Н. С. Хрущева яздьча апрельски Записка тІа белгаддьаккхад, хьайбай продукташ йоахалга промышленни ларда тІа віаштІехьйаккха дезлга. Из болх вай республике цхьайолча фермашка дика латт. Шерра балха юкъе яхьа еза цар опыт.

Производственни управленеш, цар парткомаш, юкхьанцара партийни организацеш, моттигера Советаш декхарийла я аьхки лагерия хьисапе доахан леладара болх дика віаштІехьбаккха, маякий опыт массанена дІайовзийта, из балха юкъе яхьа. ХІанз хьалхашка латта лоархІаме декхар да из.

Берригa низ тІабахийта шура дукхагІа яккхара!

ЦХЬАНА ЯЬЧА СОВЕТСКО-АЛЖИРСКИ КОММЮНИКЕНА КУЛГАШ ЯЗДАР

ЯЛТА, 6 май. (ТАСС-а спец. корр.). Тахан укхаза кулгаш яздьд цхьана яьча советско-алжирски коммюникена.

Цу тІа кулгаш яздаьд КПСС ЦК Хьалхарча секретара, СССР Министрий Совета Председателa новкъоста Н. С. Хрущевеи Алжирски- Халкъа Демократически Республика президента, Алжира къам-мукъадаккхара Фронта парте Генеральни секретара Ахмед Бен Беллаи.

Кулгаш яздеча бар КПСС ЦК Президиума членалла кандидат, Украина Компарте ЦК хьалхара секретарь П. Е. Шелест, КПСС ЦК секретарь Б. Н. Пономарев, СССР Министрий Совета арахьарча экономически бувзамий Паччахьалкхен комитета председатель С. А. Скачков, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра заместитель Я. А. Малик, Алжирски халкъа Демократически Республикера СССР посол Н. М. Пегов.

Укхаза бар УССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Д. С. Коротченко, УССР Министрий Совета председатель И. П. Казанец, УССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министр Л. Ф. Паламарчук, СССР МИД-а договорно-правовой отдела заведующи Г. И. Тункин, парте Крымски промышленни юртбоахамен обкомий секретараш Н. П. Суркин и И. К. Лутака, облисполкомий председателаш: промышленни — В. Н. Дружинин, юртбоахама — Н. А. Моисеев, парте Ялтински горкома секретарь А. А. Куценко, кхыбараш.

Алжирски оагІорахьара кулгаш яздеча бар Алжира къам-мукъадакхара Фронта парте ЦК Политбюро членаш: кхыча мехкашцарча гІулакхий министр Абдель Азиз Бутефлика, къаман экономика министр Бешир Бумаза, социальни гІулакхий министр Мохаммед Сегир Неккаш, Алжирски эскара генеральни штаба начальник Тахар Збири, Алжир яхача гІордагара Къаман собране вола депутат Хусин Зехуан, хІьта иштта паччахьалкхен министр Амар Узган, Советски Союзера Алжирски Халкъа Демократически Республика посол Мохаммед Бенияхъя.

Кулгаш яздьча зале бар советски алжирски кепа йоазош дукха викалаш, радион телевиденен корреспондентaш, кинохроника операторашь.

Цхьана яьча коммюникена кулгаш яздаь баьлча Н. С. Хрущевеи Ахмед Бен Беллаи віаши чІоагІгІа кулгаш делар. Н. С. Хрущева кулг делар Ахмед Бен Белла берригача соратаккашка а.

(ТАСС).

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

НОВ. Р. А. ТУРЛОВ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛА ЗАМЕСТИТЕЛАЛЛА ХЬОЖАВАРА ХЬАКЪЕХЬА

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиумо сецам бу:

Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Министрий Совета председатела заместителалла хьожаволаш в. Турлов Іалихана Руслан.

Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Н. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. СЫЩИКОВ.

г. Грозный.
1964 шера, 8 май.

Н. С. ХРУЩЕВ ВІАШАГІКХИЙТТАЧА ІАРБИЙ РЕСПУБЛИКЕ ВАХАР

ЯЛТА, 6 май. (ТАСС). ВІашагІкхийттача Іарбий Республика президента Абдель Насера хьоашалгІа вийха 6 мае «Армения» яхача теплоходаца официальни визитаца дІавахар СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев.

ОАР-е вахача Н. С. Хрущевца ба Азербайджански ССР Министрий Совета Председатель Э. Н. Алиханов, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министр А. А. Громыко, СССР энергетикан электрификаценен йолча Паччахьалкхен производственни комитета председатель П. С. Непорожний, СССР Министрий Совета арахьарча экономически бувзамашта йолча Паччахьалкхен комитета председатель С. А. Скачков, СССР оборона министра хьалхара заместитель А. А. Гречко, «Правда» яхача газета керттера редактор П. А. Сатюков, «Известия» яхача газета керттера редактор А. И. Аджубей.

Цу теплоходаца дІавахав Советски Союзера ВІашагІкхийттача Іарбий Республика посол Мохамед Мурад Галеб.

Ялтински порте Н. С. Хрущев накъа воаккхаш бар КПСС ЦК Президиума членалла кандидат, Украина КП ЦК хьалхара секретарь П. Е. Шелест, Украински ССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Д. С. Коротченко, республика Министрий Совета председатель И. П. Казанец, УССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министр Л. Ф. Паламарчук, Крымски областа кулгалдеш бола партийни советски болхлой, города къахьегамхой, крымски здравницашка салоІараш.

Порте гулбеннараша цІенача дег тІара цуй наькъ дика хилар лоаш ловца баьккхар Н. С. Хрущевга.

ВІАШАГІКХИЙТТАЧА ІАРБИЙ РЕСПУБЛИКЕ ВОДАШ

ВІашагІкхийттача Іарбий Республике паччахьалкхен визитаца вода СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев тІа волаш дола «Армения» яха теплоход 7 мая Босфорски проливе кхьачад.

Теплохода борта тІера Н. С. Хрущева моаршал ховтташ телеграмма кхьийтай Турецки Республика премьер-министрага господинага Исмет Иненюга.

(ТАСС).

Конференцё дакъа лоацараш тІаэцаш я Баку

БАКУ. (ТАСС). Тахан укхаза хьаелла Азеи Африкан мехкий солидарноста ШоллагІа советски конференци.

Азербайджански столице кхаьчай Средиеазиатски республикай, Казахстана, СибарегІая крайн областийн, Дальни Востока делегацеш. Улицашка бІаргагу йиш я Алжирера, Мароккера, Танганьикера, Гвинеера, Ганера, Анголера, ВІашагІкхийттача Іарбий Республикера, Иракера, кхыча мехкашкара а баьхкача хьаший тайп-тайпара дувхараш.

Н. С. ХРУЩЕВА ДАХЬИЙТА МОАРШАЛ

Новкъоста Н. С. Хрущева моаршал дахьийтад Азеи Африкан мехкашкарча халкъий солидарноста ШоллагІча советски конференце дакъа лоацараша. Ший послане тІа цо дагадохийт из конференци 1920 шера сийлехь-воккхача Ленина инициативах Малхбоален къамий Хьалхара съезд хиначa городе Баку гулъенна хилар.

ДІаяхача хана чухь дунен тІеи вай мехкеи хинна Іалаьмате доккхий хувцамаш дувцаш, Н. С. Хрущева белгалдоах, советски халкъо даьхача толамаша къамаш кортмукъалеи социальни прогресси бахьанце лоаттабеча къовсаме кхыча къамий дог уроаттадеш хилар. Колониальни системах юхеиисераш мехкаша сихагІа дІакахара эггара активнегІча тайпара новкъостал дар, къонача паччахьалкхений кортамукъаи чІоагІъяра, социалистически мехкашкарча халкъашца, берригача революционни прогрессивни низашца уж кхотабенна хилийтара мамогга новкъостал дар шоай интернациональни декхар хеташ ба советски ях.

Конференце дакъа лоацараша шоашта хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдар лов Н. С. Хрущева.

(ТАСС).

Ахмед Бен Белла Москвера дІавахар

7 мая Москве цІенача дег тІара вежарашха йолча Болгаре вахa накъа ваьккхар алжирски халкъа сий дола воІ, Алжирски Халкъа Демократически Республика Президент, Алжира къам мукъадаккхара Фронта парте Генеральни секретарь новкъост Ахмед Бен Белла.

Ахмед Бен Беллен цуй тІема соратинкаш — Алжира паччахьалкхени партийни деятелаши цхьа кІира воаккхаш СССР-е официальни вежарий визитаца баьхка хиннаб.

Внуковски аэродроме веза хьаьша накъа воаккхаш бар новкъостий Л. И. Брежнев, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. М. Шверник, В. В. Гришин, Л. Н. Ефремов, Б. Н. Пономарев, СССР Министрий Совета Председатела заместителаш, министраш СССР Паччахьалкхений комитетий председателаша, кхыбараш.

Аэродроме бар бІаьш москвичаш — промышленни предприятей, іишлоний, учреждений, институтий викалаш.

Иштта веза хьаша накъа воаккхаш бар дипломатически представительствашта керте латтараш, советски йоазол дехьарен корреспондентaш. Сийлен карауд оттайир, хІьта вежарашха йолча шин мехка паччахьалкхен гимнаш даьхар. 21-аза йоккха топ тохаш къамий салют делар.

Накъа воаккхаш дикача дешаца Алжирски Халкъа Республика Президентага къамаьл дир Л. И. Брежнева. Иштта къамаьл дир Ахмед Бен Белла а.

(ТАСС).

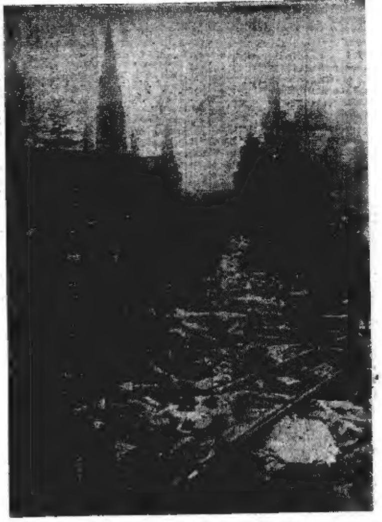

1945 шера 24 июне Москве ЦІеча майдане хинна Коталон парад.

СУРТА ТІА: Мавзолее юхxе Іокхайса яда эшадаьча гитлеровски эскара байракхаш.

Е. Холдея сурт.
ТАСС фотохроника.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ПРИКАЗ

1964 ш. 9 май. № 110 г. Москва.

Новкъостий салтийи матросаши, сержанташ а старшинаш а!

Новкъостий опсараш, инаралаш, адмиралаш!

Новкъостий тІема гІулакх де декхарийла дараши хьалхагІа тІемахой а хинна, кІанз отставке дараши!

Тахан советски халкъо берригача прогрессивни адамашца дезду котталон цІей.

Ткъеста шу хьалхагІа шоллагІа дунен тІом хьоабаь йола фашистски Германи дувцилга йоацаш капитулеши низа яланзар. Советски халкъо цуи Герзашцарча Низашен шоай кІан тІа лайра дІабаьнача тІема керттера дукъ, хоадамболлаш дола дакъа дьаьцар гитлеровски захватчикаш бохабеча, моастагІа воахаеча маьхкарий дакъа даьцар германски фашизмана духьала лийтача кхыча мехкий халкъаша.

БІаьшерашка йоргьац миллионаш болча советски наха фронте а тыле а даьча турпалерча гІулакхий сийле. СССР Герзашцарча Низаша Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІом тІа яьхача тІехъяьнна йоккхийча котталонаша къаьгга тешал деш хьахьекхар советски социалистически строй эшалургбоацa вахара низ, Коммунистически парте хьакъелаш кулгалдарах къахинмар.

Германски фашисташи японски милитаристаши бохабаро мелийр дунен халкъашта юкъера империализм, аьттув бола хьалаш хилийтер социалистически дегІаахара наькъа тІа оттача Европан Азеи дукхача мехкий халкъаша эксплуататорий Іаьдал дІададаккхара.

ТІом сенaчул тІехьагІа дІадахача шерашка, къаьстта а укх тІеххьарча итт шера Советски Союзо тІехдаьнна доккхий толамаш даьхад коммунизм хьаллъеча. ТІа-тІа дукхагІа низ болаш латт хІанз исторически дегІаахара керттера лостам ше телаш йолча дунен социализма системагa.

Советски Союз бІубенна гІа боахаш йода коммунизмагa, цо лерргІа чакхйоах машара политика. Цхьабакъда, империалисташ, историе урокаш теркал це а еш, фуннагІа-моллагІа даь а, тІема низ тІабихьа а, коталонца яржаш латта коммунизм юхасоаце гІерт. Агрессивни политика лелаеш болча цар къаьстта дакъа кхоачаду малхбузен германски реваншисташта. США монополистий новкъостало юхаоттаьй Малхбузен Германе тІема-экономически потенциал. Ядерни герза тІаккхача гІерт боевски доал дараш, вай шоллагІча тІехьа еш провокацеш ю цар, паччахьалкхен доазонашка юха а хьожига дуоц гуччахьа.

Машара моастагІаша лeладераш теркал це дича ялац Коммунистически партии Советски правительстваи. Советски Союзо вокх социалистически мехкашца цхьана диnза дарг мел доацар ду шоай оборонни низ дІахо чІоагІбара. СССР Герзашцара Низаш Варшавски договора мехкий эскарашца цхьана деза кийча да тІема духьалъотта, моллагІа а агрессор вохаво низ кхоачаргболаш да уж, нагахьа сайна социалистически латтера мехкий маьршача къахьегама, паргІатонна, кІІаза тІаккховда цуна дагадохе.

Аз укх коталон дийнахьа моаршал а лу, даьккъала а ювц Советски Герзашцарча Низий личниа состав, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тІом тІа дакъа лоацаш мел хиннараш!

Фашистски Германи эша а яь коталон яьккхача дийнахьа дениз ткъеста шу длаар белгалдоаккхаш АЗ ПРИКАЗ ЛУ:

Тахан, 9 мая, вай Даьхен столице — Москве, союзни республиканий столицашка, городашка-турпалашка ткъоаза йоккхий топаш а кховсаш салют де.

Даькъала хилда турпалера Советски халкъи цуи майра Герзашцара Низаши!

Даькъала хийла Советски Союза Коммунистически парти — ерригача вай коталонашта дегаш урауттадери уж віаштІехьйоахарн!

ЦІаккха сийле ма йойла вай Даьхен паргІатон лоІам бахьан долаш лаьттача тІемашка лийгарий!

СССР оборона Министр,
Советски Союза Маршал
Р. МАЛИНОВСКИЙ.

ЙИСТЕДАЬННАД

5322 гектар яр Наурски производственни управлене Ленина цІерахча колхозе дІае еза хинна культураш. Хьалхарча дийнахьа дениз шерра социалистически яхь а йоаржаяь, кхашкара балхаш сихха чакхдахара чІоагІгІа къовсам дІаболабир кхаш леладераша. Лоацача хана дІае лаьрхІар цар ерригa культураш.

Апрель бетта хьалхарча декаде 302 гектара тІа торон 445 гектара тІа харбазаши дІайийна баьлар колхоза механизатораш. Кен, шекара свекла, кхийола культураш а дІайийначул тІехьагІа хьажкІаш дІае болабелар уж. 5935 гектара тІа дІае езар из культура. ХІара гектара тІера 45 центнер фуалъяьха хьажкІаш чуэца аьнна тІаийца социалистически декхараш сийленца кхоачашдара дика кийчдир цар лаьтта, лерттІа аьхачул тІехьагІа макка баьккхар. ХІанз дІайийна яьннай колхозе из маьхера культура.

ХьажкІаш дІаера йоаржаяьча социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар Рогожина Алексея кулгалдеча комплексни бригади коллектив. Шоашта тІачІоагІдаьча лаьтта 27-ча апрелага кхачалехьа ерригa культураш дІайийна баьлар цу бригада членаш. Ерригача площаде дІаюхча хьажкІашца цхьана минеральни удобренеш а тайсай цар. ХІанз дІайийнача хІамашта еша гІулакх дара кийчлуш ба уж.

О. АРЗАЕВ.

Сихденнад республика кхашкара балхаш. ХьажкІаш, коартолаш, шекара свекла сахьтІа дІаера тІагІертта къахьегаш ба механизатораш, кхашка балхаш лeраш.

БІаьстен балхаш во лелаш Наьсарен производственни управлене «Назрановский» совхоза Яндарерча отделене. 220 гектара тІа шекара свекла дІайийна баьнаб укхаза. ТІеххоачашъяьй гидуаргаш дІаера плаи а. Отделене механизатораш планах 472 гектар хьажкІаш дІае езаш ба, хІьта хІанзале дІайийна яьннай 300 гектар совгІа.

Наьсарен производственни управлене цІи хеза вовзаш да звеньевой Хамхоев Габо. Балхаш сихденначa укх деношка къаьстта хьнаре къахьег гойзача механизатора. Хамхоев Габо звенона чувоагІа бархІ саг. Царга я тоъал техника, юртбоахама инвентарь. БархІ бІаь тонн моттигера удобрени а йилла хьаьнлаьча кхай тІа дІаяаш латт хьажкІаш.

ХІара сахьтах бизза пайда эцаш болх віаштІехьбаккхарах звено торо хиннай 88 гектара тІа гидуаргаш дІайийна яха, дІайийна йоалаш латт хьажкІаш а.

Сурта тІа шоана гу Яндарерча отделене кхашка болх беш йола агрегаташ. Хьалха йоагІар звеньевой Хамхоев Габо агрегат я. Цуна тІехьа йоагІача трактораш тІа болх беш ба механизатораш Хамхоев Ваха, Часыгов Паша. Цар а деяна тІеккхоачашъю шоай нормаш.

И. Пашева сурт.

ДАЬКЪАЛА ХИЛДА КОТАЛОНЦА СИЙЛЕ ЯЬККХА СОВЕТСКИ ЭСКАР!

ХӀанӗ 19 шу дизад Сийлахьбоккхачу Дай-мехка тӀем тӀа юххера хоалам беш фашистски Германех советски халкъ летача дийнахьа дена. 1945 шера 2 мае коталонца Берлина штурм яь баьлар вай бӀухой. Духьал латташ дерригаш а ворхӀ дии ворхӀ бийсен мара дӀаккхавар го баь хиннача Германе столицерча гитлеровски бӀуний йоккхача гарнизоно. Берлински группировка йохаяр—кхоалагӀа рейх шӀенъенна хӀалак хилар дар, кхы духьале ца еш цар капитуляци яра хьалаш царна хьалхашка а оттадеш.

Цу хана кьулбехьенгахьара Берлина юкъамоттига наступлени еш хиннача 8-ча гвардейски эскара бӀуний командующи хиннача сона къаьстта дика дагайоагӀа Тиргартена ьена штурмаца а Гитлера ставка йикалашца хиннача переговорашца а юзаенна йола событеш.

30 апреле Ландвер яхача каналь. Берлина правительственни кварталашта юкхе дӀатӀаккхаьчар тха бӀукаш. Саррахьа Потсдамерштрассерча букъ багӀача тӀаь юкхе бе йоаккхаш шӀай байраккхаш а йолаш гучабаьлар немецки парламентераш. Цу хьакъехьа сога хоам бир 23 сахьат даьлча. Приказ делар цу участке дов соца а де, парламентерех командни пункте хьатӀа а бовлабе, аьнна. 5 сахьат даьнначул тӀехьа кхаьчар инарал Ганс Кребс — Германе генеральни штаба начальник. Из де 1-ча мае, Ӏуйрийна диъ сахьат гаргга ха кьыча.

НаӀарах хӀама а теха, шӀегӀа хьачуваьлар кач уллаш «Аьшка жӀарг» яха орден а йолаш, пхьеша тӀа фашистски свастика а йоаллаш вола немецки инарал. Юкъерча дегӀахь, товзенна, баьша корта а батах доаккхаш муш а долаш. Шоай фашистски Ӏаьдалах моаршал хоатташ аьтта кулг ай а даь, аьрда кулгаца сога хьажхоудадир цо шийн документаш — салтечун книжка. Из ва из инарал Кребс. Цунца цхьане хьачубаьлар 56-ча танкови корпуса штаба начальник генеральни штаба полковник фон Дуфвинги переводчики.

Хаттар дерга хьежаш Ӏанар Кребс.

— Геттара къайлагӀа хӀама дувцаргда аз, — аьлар цо. — 30 апреле Гитлер тхоцара шийн лоӀамах, ше-шийна теха вале а венна, дӀаваха хиларах аз хоам беш вола, кхыча мехкарча нахах эттера хьалхара саг хьо ва.

Кребса Ӏоднийшар советски Лаккхехьарча командованега Геббельса яздаь кехат. Цу тӀа йоахар:

«Тхоцара дӀаьахача фюрера даьча васкетага хьежжа, укх тайпара полномочеш лу оаха инарала Кребса:

Оаха хоам бу... тахан 15 сахьати 50 минути яьлнача хана шийн лоӀамца фюрер дунен чура дӀаваха хиларах. Фюрера ше юхедитача васкета тӀа деррига Ӏаьдал дӀаделлад Деницаген, соген, Борманген. Борманей совен тӀадилла бувзам оттабелга... Из бувзам хилийва баргбаш векаш-ауламаш дукхагӀа хиннача державашта юкъе машара переговораш яра. Геббельс».

Со ала дезаш ва. Гитлер веналга сайна хоаш хиина ца хилар а из тайпа керда хӀама сайна Кребсагара хозарг ма дий аьнна дага хиина ца хилар а. ХӀаьта а, цунна духьал отта кийчлуш се волча хана, моллагӀа а дагадоаццаш хӀама хезача сатийна, тамаш яьй аьнна дагадохаргдоацаш, сихвенна дош ца оалаш хилар духьа сай дог чӀоагӀдаь вар со. Сона ховра, опыт йолча дипломато—хӀаьта Кребс бокъонца иштта ва а вар — дӀаккха а керттерчунгара къамаьл дӀадоладергдоацилга.

Сонен цига мел хиннчоаи белггала чӀоагӀа лоархӀамера хӀама да а дар Гитлер валар, цхьабакъда, Кребсана керттера, лоархӀамегӀара дош дӀахьуладара йола дипломатически пордуе яр из. Цудухьа цу сахьате из хоам юстара а кхесса, дена гӀулакх дувца волавалийтар аз Кребс.

— Укх документаш тӀа ювцар Берлин я е ерригга Германи я? — хьаттар аз Кребсага.

—Геббельсе уполномоченни ваьв со дерригача Германски эскара цӀерах къамаьл де.

— Шин сага хьалхара оттаву Ӏа кье, белггала аьлча, нийшаче эскаргарча парламентеран са правительствацца переговораш е гӀертача правительствагарча парламентерай хьалхара. Со тӀема гӀулакха тӀара саг ва, хӀаьта шун эскаро сов чехка гера Ӏоднилларала капитуляца яраи аьттув болацагӀа хӀама гац сона, хозахета цӀий мехкадергдоацаш. ХӀанзарча хьала тӀа Геббельсей Борманен шун эскар а цун тӀема низ а чӀоагӀбац. Цудухьа массанел а дикагӀа да моллагӀа тайпа а еш йола духьале социе аьнна бӀуьнешта приказ далар.

— ТӀом соцабара кхы тайпа торонаш я, — жоп делар Кребса. — Цу гӀулакха Дениц керте латтача кердача правительствана вӀашагӀкхетар а Советски правительстваца переговораш яра навкъаца из дош къоастадӗ а торо йла аза оаш.

— Фу правительство хул цунах нагахьа сайна шун фюрер ше-шийна теха вала а велча, ше керте лаьтта режим мегаргйоацаш хилар цо цунна бакъ а дийча? Цул тӀехьагӀа цун заместителех цаӀ аиса тарлу, дӀахо цӀий мехкадергда е мехкадергдаш яха дош къоастаде бокъо а йолаш. Малав хӀанз, духьал хӀанз, Гитлера когаметта латтар?

ТӀеххьарча кӀира

В. ЧУЙКОВ.
СОВЕТСКИ СОЮЗА МАРШАЛ.

— ХӀанз Гитлера когаметта латт Геббельс. Из канцлерал хьожаваьа. Цхьабакъда, ше валеле хьалхагӀа Гитлера керда правительство вӀашагӀъеллай президент — гроссадмирал Дениц керте а волаш.

— Ше-шийна теха Гитлер маца веннав?

Сай сакхувшехьа а ду аз Кребсага из хаттар. Хаттар а деш, сахьата тӀа хьеж со: цо хьахьокх 4 сахьати 27 минути, 1 мае.

ХьалхагӀа ше ьхар сихвенна бакъдир Кребса:

— Селхан, тхьаь яттагӀча апреле, пхийтта сахьати ткъаь итт минути яьлча.

ХӀанз хьадаа ду аз хаттар Кребсага:

— Деш дола къамаьл капитуляци ярах а дий, хӀаьта хьа миссн — из чакхйоаккхилга а яй?

— А, кхы тайпа я торонаш.

— МалагӀаш?

— Оаш тхоне муъа а бе новкъостал а де шийн васнета тӀа Гитлера оттаьь керда правительство вӀашагӀтоха, хӀаьта цо из дош шоана пайдана долча оагӀорахьа къоаста а дергда.

Хьайла, аьнна хеталу сона, ма хӀалла йолаш а ва: шоззе а дуцар цаӀ лений — дипломаташта езаенна оамал.

— Оаш дӀадехаш дар дувца торо хилийтар духьа, — аьлар Кребса, — аз дехар ду ханна тӀом сацийтар а укхаза, Берлине, вӀашагӀкхета кердача правительствана новкъостал дар а. ТӀаккха а белгалдаьккхар: — Цхьанна кхыча моттиге а лоацаш, дуккхьал Берлине вӀашагӀкхета.

— Оаха кхетаду шун кердача правительствана дезар, — белгалдаьккхар аз. — Шун доттагӀаша — Гитлерен Герингеи — тха союзникаш болча шоашта ло болла гӀерташ леладаьр тхона ховш хиларах дукхагӀа а кхетадеш. Хьона ховш дений из?

Сахьх ваьлча сайна хилар Кребс: гучох, цунна дагадоацаш дар аз даь хаттар.

— Гитлера даьча васкетах вӀашагӀъеллача законни правительства уполномоченни ва со, — жоп делар цо юххера а. — Къулбехьенгахьа гучаяла мег керда правительство, цхьабакъда, из законни яц. ХӀанз укх сахьата Берлине мара яц правительство, из я законни. Оаха машар бех правительства ерригга членеш гулбалийтар а, гӀулакхаш дувцар а, шоанеи тхонеи гӀойле йола машар бар я духьа.

— Машар барахи машарахи дола дош йнзза капитуляци яра ларда тӀа мара къоастаде йиш йолаш дац, — хьаьда аьлар аз. — Иштта соцаи ба тха союзникаша бар а.

Юхьа тӀа иза тохабелар Кребса... хӀаьта а эккхийта оал цо:

—Керда легальни немецки правительство лоарӀаш хургья аьна хет тхона СССР. Шинна а оагӀона из гӀойле йолаш а аьттув болаш а да. Нагахьа сайна правительство ягӀа район оаш дӀа а ловце, тхо массаварг айина дӀа а воакхе, тӀаккха немций шуца болх бе торо а хургьяц...

Со юкъе эккх:

— Тхо немций бахбе даьхкадац. фашизмах уж мукъабаха даьхкад. ХӀаьта немций, тешаме немций, хӀанзале а тхоца болх беш ба. ДӀахо кхы цӀий ца мехкадайтар духьа.

ДӀаьх а даь дӀахо а ше дийцар дувце волалу Кребс:

Йнзза капитуляци яь яллалца йолча хана Германе керда правительство лархӀар, цунна бувзам оттабар, шоай правительствацца къамаьл де цунна торо ялар лех оаха. Шоана мара гӀойле яргьяц цунах.

ХӀанз со кхийтар, Кребс капитуляце хьакъехьара переговораш яр духьа а ца воагӀаш, из, гучох, хьал довза а вай уйла мишта ха а вениаггах: кердача правительствацца вай сепаратни переговораш ергьяцар - хьоагӀ аьнна? ДӀахо къоасам ловттабе низ бац цар; бокъонца хӀалак хулча шоаш дӀаккхаьчачух тӀехьагӀа Геббельсей Борманей шоай лииза дица тӀеххьардар де лаьрхӀар — вай правительствацца, массанечул а дукхагӀа шоаш зулам даьча паччахьалкхенца переговораш йолае. Цар лех вайнен союзникаштен юкъера тийшаболх бе йиш йола, хийраьнна моттигаш.

— Шун ставка штаба начальник малав? — хаьттар аз.

— Йодль, хӀаьта Дениц — керда лакхехьара главнокомандующи, шиккхе а Мекленбурге ва. Геббельса Борманц мара вац Берлике.

— ХьалхагӀа хӀанз алазар Ӏа, Дениц Мекленбурге ва аьнна?

Кребс йист хилац. Цо бакъдора Англеи Америкаи бӀунех вай лотаде уж гӀертилга. Цу гӀулакха витав Дениц Берлина юстара, американаштен англичанаштен гаргагӀа хургволаш. Ала хӀама дац, говза дагадеха хӀама да.

Цу хана кхаьчар инарал В. Д. Соколовский. Аз цунна дӀадийцар переговорий гӀулакх мишта.

Соколовский (Кребсага) Гитлерахи Гиммлерахи дола бакъдар дӀа маца хьургда оаш?

Кребс. Кердача правительства хьакъехьа тха шуца барт вӀаштӀехьбаьнначул тӀехьагӀа.

Соколовский. Гиммлера пайнош чакх ца илийтара из тийшаболх ва аьнна дӀаккхайкаде дезаш лоархӀ фронта командующе.

Кребс (гӀад а ваха). ЧӀоагӀа хьаькъалца хьехам ба. Из укх сахьате де йиш йолаш да. Бакъдар аьлча, доктора Геббельса пурмийца. Аз лех из волча сай адъютант вахийтар.

— Геббельсага дӀаалийта деза капитуляци яь ьалалца керда правительство хила йиш ца хилар.—аьлар аз.

Кребс. Пауза ерга. ВӀашагӀйолларьа правительство.

— Йнзза капитуляци яь яьнначул тӀехьагӀа, — ийсдир аз [illegible].

Кребс. А.

Соколовский. Шун Геббельс а кхыбараш а ба, хӀаьта шуга капитуляци дӀаккхайкве йиш а я.

Кребс. Яц, Деницагара мукъа боацаш-м, хӀаьта из Берлине а вац. Дениц волча Борман-м вохийталургвар тхога, пауза дӀахьийна тхоаш лаьлча. Са е самолет а яц, е радио а яц.

Къамаьл кхохкалуш латт.

— Цкъа гера Ӏодилле довла, цул тӀехьагӀа дувцаргда вай дӀахордар, — дагадокийт аз.

Кребс. А. Из де йиш йолаш дац. Берлине машар бар дех оаха.

— Кодаш, шифраш, иштта кхыдараш дезий шун?

Кребс. Гиммлерга да уж. (Сон Соколовскийи цӀьахьа вӀаши бӀаргьежар). Нагахьа сайна оаш пауза яйте, барт вӀаштӀехьбаргба вай.

— Капитуляци яь яьнначул тӀехьагӀа, хӀанз хьо воагӀаш сайна Дениц тхо долча ва йиш хургьяц.

Кребс. Дениц хьавеха веза укхаза. гӀавайталаш из.

— Сов чехка капитуляци е оаш—жоп лу аз, — тӀаккха оаха вӀаштӀехьдоаккхаргда Дениц укхаза воагӀилга.

Кребс. ХьалхагӀа Деницаца бувзам хилийте, тӀаккха капитуляци ергья. Сога йиш яц Дениц воацаш капитуляци е. (Уйла е яь). Цхьабакъда, хӀаьта а, Геббельсага ва хатта йиш-м яр сога, нагахьа сайна оаш из волча полковник вохийтаре... (Шийн адъютанта шӀеаг дӀатӀахьувкх).

Соколовский. Цу тайппара, укх деша тӀа сецад вай къамаьл: немецки полковник доктор Геббельс волча вода, сов чехка капитуляци яра ца раьза вий-вецийя ха...

Кребс. (Къамаьл юкъах а даьккха). Машар хургба-бац, е машар хилалехьа капитуляци яра раьза хила веза Геббельс?

Соколовский. Оаха мукъа дургбац машар бара хьакъехьа Геббельсага хетта.

Кребс. Дениц воацаш е сога а, е Геббельсага а капитуляци е йиш яц.

— ТӀаккха оаш правительство вӀашагӀйолларгьяц, — со раьза хилалзар.

Кребс. А. Правительство вӀашагӀйолла еза. Цул тӀехьагӀа капитуляце хьакъехьара дош къоастадергда.

Ши сахьат даьлар.

Юхакхаьчар полковникаца фон Дуфвингацӗн вай связисташӗн вахаа хиннӗ немецки переводчик. Из геттара чӀоагӀа сахьуезадеш ва. Дувца волалу:

— Тхо дӀаьхолхача хана, аз шӀогӀа деттар: «Топаш ма етталаш, парламентераш да шоана тхо!» Вайчар сона жоп дӀаланзар. Бувзама провод а теккхеш водар эрсий майор. Принц-Альбертштрассе саьитта топаш теха кертах чов хилар цунна. Со шӀаьха а шӀогӀа детта волавелар, топаш ма кхувса ахаш. Цул тӀехьагӀа кабель хьа а ийца волавелар со. Полковник фон Дуфвинг тӀеххьа воагӀар. Цул тӀехьагӀа шийна тӀера шинель а гера а Ӏо а хьаькха кӀайча байраккхаца дӀахьалчашкахьа волавелар из. Топаш дӀахо а етташ яр.

— ДӀа а гӀойя, полковник юха чаккхалга Ӏалашде! — распоряжений елар Кребса. — Мала вар топаш йийттар?

— Снайпер хила мегаш вар.

Тха батальонера йоагӀача телефоно гургаш тох: немецки полковник кемцашкахьа вахав, цхьабакъда, хӀанз укх сахьата бувзам боацаш ба.

Ӏуйрийна бувзам тассийтар тхога имперски канцлерена. Трубка хьал а ийца, къамаьл де волавелар Кребс. Къаьстта пункт белгалйоаккх: радио чу гӀолла дӀакхайкадергда Гиммлера тийшаболх баь хилар.

Геббельса дӀадех инарал Кребс юхавоагӀилга, тӀаккха деррига цунна шийца дувцаргда. Тхо раьза хул.

Кребс дӀаваха. КхоалагӀча рейхагарча парламентера бартава тиганзар, капитуляци яра раьза хилавзар из а.

Вайгара фу даккха безам болаш хиннавола хӀаьта Кребс? Шеко йоацаш да. Геббельсан Борманан лоьр а цунна шийна лоьр а кховчашдеш из хиина хилар. Долче, уж кхоь хиннав-кх хӀаьта Гитлер веннав аьнна хоам а баь Советски Союзаи фашистски Германевеи юкъера вӀашдухьаленош кӀаьдъе лерхӀаш кийнараш.

Цхьабакъда, керттердар из дапар: цар а, хӀаьта, гучох, кхы мел болча гитлеровски помощникашеи цхьа бесса уйлаш ярашен а. Ше дунен тӀа доахача тӀеххьарча сахьаташка дӀакхачачалца йолча хана Гитлера ше а сайна, лайрхӀар дар Советски Союзаи союзникаштеи юкъера вӀашдухьалеиаш чӀоагӀъелга.

2-ча мае 5 сахьати 50 минути яьлча Геббельсагара делагаци кхаьчар. Хьабаьхкарех цаӀ — пропаганда министерства правительственни советник Хайнерсдорф.

Доктора Фриче куаг тӀа а долаш дола письмо хьаделар сога Хайнерсдорфа. Вокхо йздора:

«Инарала Кребсе шуга хоам баьча тайпара, хьалха хинна рейхсканцлер Геринг тӀакховчача вац. Доктор Геббельс дийна вац. Дийна бисарех се цаӀ мара ца хиларах тарра, аз дехар ду Хьогара Берлин лораелта хьайна дӀатӀавцар. Са цӀи йоазаш я. Пропаганда министерства директор, доктор Фриче».

Хьайла мишта дӀавийсалуш латтар событеш укх тӀеххьарча денош, кхьеттел сахьаташка а! Гитлера тӀеххьа ше-шийна теха веннав Геббельс, Геббельса тӀехьа — малав? Из моллагӀа вале а, тӀом чаккхбаьнилга-м цо хьахьокх.

— Доктор Геббельс маца велар ше-шийна теха?

— Саррахьа, пропаганда министерстве.

— Дакъа мичад?

— Доагадаьд. Из доагаваьа цун шийн адъютантои шоферои.

—Геббельса-енача полномочеш селхан тхоца переговораш еш хиина генеральни штаба начальник Кребс мичав хӀанз?

— Тхона-м хац. Тхона вовзар штаба керда начальник ва — инарал Ейнсдорф.

ТӀехьагӀо гучадаьлар, Кребс ше-шийна теха венна хилар.

— Тха условеш шоана йовзаш йий: кхы гоа да йолийташ капитуляци ярах мара кхы къамаьл дац тха.

— Йовз. Тхо цудухьа а тхоашкара эша новкъостал де а даьхказ.

— Фу новкъостал дулургда шуга халкъа?

— Доктора Фриче дех радио чу гӀолла немецки халкъага а эскарга а гӀулакх доацаш цӀий Ӏо ма ахийта, кхы тӀехьа ца йоахаш капитуляци хьатӀазца аьнна, кхайкарал де шийна торо ялар.

Фриче приказаш кхоачашдергдий эскаро?

— Цун цӀи йовзаш я ерригача Германе, къаьстта а Берлине.

Дукха ха яалехьа командни пункте вера Берлина гарнизона начальник инарал Вейдлинг. Цигга язаир цо берлински гарнизоно капитуляци еш хиларах дола приказ, хӀаьта 1945 шера 2 мае делкъел тӀехьагӀа 2 сахьат доаллаш германски столицера тӀом бокъонца сецар. Ер да цун приказ:

«30 апреле фюрер ше-шийна теха-веннав, хӀаьта, цу тайпара, шийна тешаме хургда аьнна дувцаш диаь тхо цхьаь а дитад цо. Фюрера приказах цо, германски бӀунаш, Берлин къувсаш кхы а лата дезаш дар, тӀема яиз кхоачабенна бале а, хӀахо вай еш йола духьале цхьаккха маӀан доацача кхоачань дола хьал вайна гобаьккха латташ дале а.

Приказ лу аз: еш йола духьале сов чехка соцае». КӀал яздаь куаг: «Вейдлинг (артиллере инарал, хьалха Берлине оборона округа комендант)».

Берлина капитуляци ьычуя тӀехьагӀа, ховш ма дарра, немецки салтий плен хьачухха болабелар фронта кхьча участкашка а.

Дунен чу ше йоаккхаргйола ха иштта някхха ьылар кхоалагӀа рейх.

(Агитатора журнала тӀара).

Фашистски захватчиках Севастополь мукъаьяьккха 20 шу дизара

СЕВАСТОПОЛЬ. «Штурм Сапун-горы» яхача диорама здании Сапун-лоама тӀарча Сийлен обелиски.

А. Божекова сурт. АПН, 1964 ш.

ДАЬХЕННА СА ДӀАДЕННАР

Беррингача мехка йовз Сийлахьбоккха Даьхен тӀом хиннача хана фашисташа хапна дӀалийцача моттигашка моастагӀашца лийта Д. Н. Медведев керте лаьтта партизаний отряд. Цо даьча тӀемех лаьца яздаь да «Са чӀоагӀа дараш», «Из хиннад Ровно юхле», «Кхералушбоацараш» яха [illegible] книжка. Цар тӀа вувц вай Грознера Фидаров Муради а, къаьстта царех тӀеххьарчу тӀа.

ТӀом хила хьалхагӀо машиннаькъа Сарны яхача станце начальник вар Фидаров Муради. Болх дика беш а коллективана дукха везаш а вар из.

1941 шера 5 июле ва моттиг дӀалаьцар гитлеровцаша. Цига висар Мураал а. Шийн мохк дӀалаьцарашта мишта юхадекхаргда якаш уйла йора цо.

1942 шу долалуш партизанаге Довгерга гӀолла Медведева заместитель В. В. Кочетков Фидарови вӀашагӀкхийтар. Цига цар дийцар партизаний гӀулакххех а Фидарова шийн къайлагӀара отряд вӀашагӀйолла езарех а.

ЦаӀи аха бутт баьннача гӀолла машиннаькъахой Новицкая, Наумец, Морозовников, кхы дукках нах юкъе а болаш партизаний отряд вӀашагӀтехар Фидарова.

Сарне фашистий летчикаш Волгограде боагӀача танкисташа вӀашагӀкхет аьнна хабар хилар. Из чехка Медведева отридах дӀатехар Фидарова группо. 1942 шера ноябрь бетта дар из. Клесово яхача станцера ника миная вюкха а эккийта фашисташ тӀебола эшелон йохайир фидаровцаша. ВӀашагӀкхетера меттел шоашта наш лехар укхаза цу гитлеровцаша.

Цу шера декабрь бетта Сарнера поездаш юхахьуаза го бохабе аьнна задани елар Фидарова машиниста Сергиенкова. ЧӀоагӀа Ӏы а хийца, паровоз чухьаккхача цо бохабир из го, хӀаьта ше паровозе тӀара чухоссавенна хӀама ца деш кӀалхара ваьлар. Рельсаш тӀара баьнна хьаьра паровоз юхаметтаоттабеши беха го тоабеши дукха ха йоаййр фашисташа, хӀаьта цу хана цар эскар дӀа-юха даха йиш йолацаш сецар.

Цу патриоташа къаьстта чӀоагӀа дӀадоладир шоай гӀулакх 1943 шу долалуш. Конель—Коростени Сарны — Ровнои яхача машиннаькъе магистралашка моастагӀчун дӀа-юха ухача эскарах йола сведенеш Медведева отрядага дӀателер цар, хӀаьта отрядо яха езача дӀакховчийтар уж. Фидарове партизанаша тӀаьш, машиннаькъаш докадора, фашистий бӀу тӀабола поездаш херцайора.

Мехка вовзаш ва Медведева отрядацара маькара, майра разведчик Н. Кузнецов. 1943 шера аьхки вӀашегӀкхийтар Н. Кузнецови М. Фидарови. МоастагӀчун тыле лоаттабеча тӀема турпалаш вӀаши дега баьлар дӀахо де дезачун хьакъехьа.

Кхоачаш кхенлар Мураде шийн йоккхий уйлаш. 1943 шера август бетта гестаповцаша лаьца, Ровнерча кабахта веллар из.

ЧӀоагӀа ниэ бора Фидаровйа эсэсовцаша партизанаш мичаб а малаш ба а хьадувца, яхаш. «Оаха бӀехалаш сайна бовбу тийша болх баьраш! Со тешаме лоаман саг ва, сай нурана халкъа, сай Даьхен вӀ ваӀ» — аьлар Мураде.

ТӀехьагӀа гучадаьннахох, 1943 шера 19 октябра бус фашисташа вийнав Ровнерча набахта воалла виъ бӀаь политически тутмакх, царца вар Фидаров Муради а.

Иштта Даьхен моастагӀашта духьала майра тӀом бир вай мехкахочо. Советски халкъа кортамукъаьи ярзи бехвои шийн са ца кхоаеш турпала лийта Фидаров Мураде вайна шӀаькха а вицлургвац.

С. ВОРОНИН.

МАШАРА, ДЕМОКРАТЕ, СОЦИАЛИЗМА, КОММУНИЗМА НАЬКЪАЦА

Новкъосташ Н. С. Хрущевеи, Л. И. Брежневеи ГДР кулгалхошка новкъосташка Вальтер Ульбрихтага, Отто Гротеволега, Иоганнес Дикменага, Эрих Корренсага КПСС Центральни Комитета, СССР Лаккхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета цӀерах а, дерригача советски халкъа цӀерах а Германски Демократически республика къахьегамхой гитлеровски фашизмах мукъабаьха 19 шу дизарца дуьззденна дег тӀара даькъала буьцаш йола телеграмма яхьийтай.

Германски фашизм эшаь яьккхаца исторически коталоно Европа дуккха мехкаш, хӀаьта аьхка Европе хиина а ца Ӏеш, машара, демократе, социализма новкъе дегӀаккхувлара дика хьешташ хьадир яхаш, белгалдоаккх телеграмма тӀа.

ТӀагӀертта СССР-е коммунизм хьалъеш доалла советски халкъ цӀенача дег тӀара тӀеддигад шоай немецки доттагӀаша — ГДР къахьегамхоша экономика, Ӏилма, культура дегӀайоалаира даькъе довхача доккхийча толамаша.

Телеграмма тӀа белгала ма даккхара, марксизма-ленинизма революционни принципаш ларде йолаш дола СССР-аи ГДР-аи, Советски Союза Коммунистически партеи Германе едина Социалистически партеи юкъера вежарашха долча гӀулакхаша шинне а халкъий хьашташ, социалистически содружества мехкаши дунен юкъера коммунистически болами кхотабелга Ӏалашдеш да.

* * *

ГДР кулгалхоша Вальтер Ульбрихта, Отто Гротевола, Иоганнес Дикмана, Эрих Корренса новкъосташка Н. С. Хрущевгеи Л. И. Брежневгеи немецки халкъ фашистки Ӏазапах кӀалхара даькъала 19 шу дизарца дуьззденна дег тӀара даькъала буьцаш йола телеграмма ейтай.

Германски Демократически Республикана вежаршца, шӀенача дег тӀара новкъостал дарах телеграмме тӀа къаьстта баркал оал Советски Союзана.

Цхьана, ялу ГДР кулгалхоша, вай вӀашагӀьхьдаргда молхьбузенгермански реваншистий милитаристийн планаш йохаа а машаре дехара тӀехь лоаттабеча къоастаме керде толамеш даха а.

Советски Союзаца доттагӀали дика гӀулакхаш лехадар немецки халкъа кхьчан оалан тӀарча [illegible] хӀаьта халкъашта юкъе моастагӀалла антисоветски политикан лелаяр немецки халкъна катастрофа хургьа долга бугаш долга а хьаькьх германски историе урокашта. ШӀенача дег тӀара вежаре дола германо-советски доттагӀалла дӀахо а чӀоагӀдара тӀехьа ба ГДР-а къахьегамхой.

(ТАСС).

КОТАЛО ЯККХАРА!

...1942 шу. МоастагӀа тӀагӀерташ ва мехкдаьтта Грознена. Лира къоаисам латт МагӀалбика районе. Шоай еза городаш лораеш ба Нохч-ГӀалгӀайчен къахьегамхой. Призывни пункте шоай лоӀамах Даькe лорае, тӀем тӀа баха кийчбенна дукха къахьегамхой ух.

Царна юкъе яр гӀалгӀайчен кьона йоӀ Ужахова Ветербика Лиля. Из военкомате еняр ше фронте яхийтар деха. Противовоздушни оборона цхьан даькъе хьожайир Лиля. Дукха ца гоаш Лилях дика опыт йола артеллерист-зенитчик хилар.

Дукха ника баьб Ужахова Лилас тӀема тӀа йолаш. Дукха фашисташ боабаьб цо дакъа лаьцача батарея. Дукхьаа цун маькарло бахьан долаш бӀарчча батарея йоха ца еш йисар.

...Фашистий самолеташта тӀом беш яр советски артиллеристий-зенитчикий батарея. Вай тӀема доакъой позицешта тӀом бе дакхха тӀайоагӀар фашистий самолеташ. Лира тӀом беш яр батарея. Приборийн батареин командираш бечча тӀемега хьожаш бар. Царна зеэлалаар уж самолеташ. Уж бӀаргаейра Ужаховайна.

— «Батарея аьтта оагӀорахьа моастагӀчун штурмовик я»,—аьлла команда елар солдата Ужаховас.

ТӀайоагӀаш латтача штурмовика тӀахьожайир йоккхий топаш. Ше лаьца ника хийна, хьун тӀехьашка ьылар фашистий самолет. Батарея командира баркал аьлар Ужаховайна. ТӀом йистебоалаш старши сержанта цӀи а ейна орудие командиралле хьожайир Лили.

ХӀанз Ужахова Лили могашмаьрша а йолаш ши бер а долаш городе Пятигорске ехаш я.

И. ЩЕРБАКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай краеведчески музейн историе отдела заведующи.

Шӗча майдан тӀара Московски гарнизона бӀуьнй парад.

Пилот воацаш долча гевнна кхуьса кхоьч луьцарий подразделени. БӀуьвашка уж ракеташ карераашка опитон Ӏомалуш кхуьсарон хьехархьаш уж. Ӏаальмате тешаме а фега-космосе гӀолла тӀаьбоагӀача тӀема хӀанзара моллагӀа а средствашка хӀалакье могаш а хилар.

В. Соболева сурт.
ТАСС фотохроника.

ДИКАЧА КЪАХЬЕГАМАХ—ЛАКХА МАХ

Къахьегама ахчен кІезигагІа дІа а дохийташ дикагІйола продукци дукхагІа яккхара юрта боахама къахьегамхой материальни безам тІабахийтар доархІаме хилар хьакъехьарча КПСС ЦК февральски Пленума решенешкен Н. С. Хрущева указанешкен хьежжа лаьттанцарея хьайбашкарен планал совгІа яьккхача продукце хІара центнерах кхы тІа е натурацеи ахчанцеи мах телара укх тайпара порядоки боарами оттабаьб колхозе.

БАЬЦОВГІАШ ЛЕЛАЯР

Хьуакъам кхебеча юкъарчал доаццаш шоаш дакъа лоаццаш звеной е бригада колхозхошта кхы тІа а мах телалба планал совгІа яьккхача продукце 40 процента боараме лоархІаш. Цхьабакъда, звеной е бригада члена натураца телар укхал дукхагІа доацаш телалда: ялат — шии тоннал, геннараш — 500 килограммал, баьца дааpaши сома — 200 килограммал, коартолаш — 500 килограммал.

Кхы тІа а телача маьхаца ялабоагІаш йола вож юхейиса продукци ахчанца телийла паччахьалкхен закупочни маьхаш а лоархІаш. Вокх культурaex (силоса лаьрхІа дІайийна хьажкІаш, шекарен доакъарен свекла, доакъарий ябакхаш, харбазаш, баьца дааpий культурай фу) кхы тІа а телаш бола мах закупочни маьхаш а лоархІаш ахчанца мара ма телалбе. Ерригача бригадана санна, иштта къаьсттача звенона а тІачІоагІъаь хиннача юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара план тІехкхоачашъярах кхы тІа а телаш бола мах колхозхошта юкъе дІа-юха бекъ цар цу бригаде е звене, агротехника ерригa бокъонаш кхоачаш а еш, болх беш массаза доахача алапега хьежжа. ХІамаш дІаюв кхеш леладеча бригадашта гІулакх деш болча колхозхошта (говрашка хьожарашта, хьатташка, кхашка хаькол дерашта, массаза а бригадашка болх беча кхыча болхлошта) кхы тІа а телаш бола мах лу цар алапе хІара сома лоархІаш, цу бригадана юкъера лаьрхІача доагІачун боараме.

Кхы тІа а телаш бола мах лекхе белгалбаьча колхозхошта лу, нагахьа санна продукци яккхара план ерригача бригадо кхоачашъаь хуле.

ХЬАЙБАЙ БОАХАМ

Хьайбай боахаме болх беш болча колхозхошта кхы тІа а телаш бола мах планал совгІа яьккхача продукце 40 процента боараме тел. Кхы тІа а доагІачув чотах І колхозхочоа натураца тел укхал дукхагІа йоацаш: щура — 200 килограмм, дулх (доахая дийна долаш ззача) — 100 килограмм, фуаш — 1000.

Кхы тІа а телача маьхаца йоагІаш йола вож юхейиса продукци ахчанца дІалу паччахьалкхен закупочни маьхаш а лоархІаш. Планал совгІа тха даккхарах кхы тІа а телаш бола мах ахчанца мара лац закупочни маьхашца лоархІий а беш.

Деттача доахана Іуьал деш болча скотникашта кхы тІа а телаш бола мах лу дерригача Іуьнара планал совгІа яьккхача продукце 40 процента боараме. Искусственни осеменене техника кхы тІа а телаш бола мах язболба юкъера лаьрхІача доаркашта, скотникашта, бежа Іушта доагІачун 100 процента боараме.

Кхы тІа а телаш бола мах доаркайна, скотника, искусственни осеменене техника 100 процента боараме телалба, нагахьа санна групперча, Іулашцарча, фермерча деттача доахах 95 процентал кІезигагІа доацаш дараш даккхаргдолаш дале.

Нагахьа санна группера, Іулацара, фермера 5 процентал совгІа доадан Іахара яиса хуле доаркана, скотника, искусственни осеменене техника кхы тІа а телаш бола мах 50 процент лохбу.

Хьайбай фермашта гІулакх деча колхозхошта (механизаторашта, конюхашта, хаьхошта, доакъарий кухнерча болхлошта, массаза а болх беча гІонна болча кхыча болхлошта) кхы тІа а телаш бола мах цар алапе хІара сома лоархІаш тел, ферча керттерча болхлочоа юкъера лаьрхІача доагІачун боараме. Лакхе белгалбаьрех болча колхозхошта кхы тІа а телаш бола мах лу, нагахьа санна продукци яккхара план ерригача фермо тІехкхоачашъьйале.

* * *

Колхоза кулгалдеча болхлоштен специалисташтея лаьттанцара а хьайбай боахамера а планал совгІа 10 эзар сома маьхе продукци яккхарах тел: колхоза председателa 40 сом, керттерча инженера (механика) — 32 сом, бухгалтера — 28 сом, керттерча агронома — 36 сом, керттерча зоотехникан керттерча ветеврачан — 32 сом.

Боахама тайп-тайпарча доакъошкарча бригадираштен фермай заведующештен планал совгІа 1000 сома маьха продукца яккхерах тел:

№ 1 йолча тракторно-полеводческий бригада бригадира 13 сом.

№ 2 йолча » » 12 сом.

№ 3 йолча » » 9 сом.

№ 1 йолча сом кхебеча бригада бригадира 18 сом.

№ 2 йолча сом-огород лелаеча бригада бригадира — 27 сом.

№ 1 йолча огородни бригада бригадира — 33 сом.

№ 4 йолча тракторни бригада бригадира — гІулакх деш йолча бригадайн фермайн дукхалга хьежжа.

№ 1 йолча МТФ заведующена — 30 сом.

№ 2 йолча МТФ заведующена — 34 сом.

№ 3 йолча МТФ заведующена — 22 сом.

ППФ заведующена — 45 сом.

СТФ заведующена — 24 сом.

Сомий-баьца дааpий база агронома — гІулакх деш йолча бригадайн фермайн дукхалга хьежжа.

Дашхар: Кулгалдеча болхлошта, специалисташта, бригадирашта, фермай заведующешта кхы тІа а телача маьха боарам оттабаьб продукци яккхара болча боарама план 10 процент тІехкхоачашйича, 5 бетта оклада боараме тергболаш.

Бригадайн фермайн участкашта, бригадирий помощникашта, зоотехникашта, ветеринарни болхлошта кхы тІа а телаш бола мах лу бригадира е ферма заведующе керттерча алапех оттадаьча проценташца лоархІаш. Грузовой автомашиний шоферашта кхы тІа а телаш бола мах лу производствени бригадай, фермий колхозхошта, бригадашка, фермашка цар кхоачашдаьча балхех иэдаьча алапе хІара сома лоархІаш доагІачун боараме.

КХЫ ТІА А ЛУШ БОЛА МАХИ КХЫЙОЛА ПООЩРЕНЕШИ ДІАТЕЛА ПОРЯДОК

Кхы тІа а телаш бола мах колхоза правлене яьча решенех дІатех лаьттанца балхаш деча колхозашта цар гІулакх деш хиина юртбоахама культураш чуийцачул тІехьагІа 10 ди даьлча. Кулгалдеча болхлошта, специалисташта, хьайбай боахамерча болхлошта кхы тІа а телаш бола мах дІалу шу чаккхдоаллаш.

Бригадай советашен колхоза правленен яьча решенех цхьабола колхозхой кхы тІа а телача маьхах геттара а цхьадолча даькъе баха йиш я терхалде мегаргдоацача бахьанех балха ара ца а булаш сменни нормай план кхоачаш ца ярахи даим къахьегама дисциплина телхарахи.

Кхы тІа луш бола мах колхоза членашта мара телац.

Къахьегама овсарле лаккъяь, лоаццача ханашка а тІехника а балхаш кхоачанделга Іалашдаь, хьайбай продуктивность дукхагІа лаккъяь, хІаьта иштта продукци яккхарга дІабоза къахьегами ахчен кІезигдаь а бола хьалха латта колхозхой хоастабар духьа, рационализаторски предложенеш телари хьалха латтарий опыт юкъекхахьари бахьан долаш царна юкъ-юкъе премеш телга оттаду. Хьалха латтарашта премеш дІател колхоза правленен парткомея решенех производственно-финансови плана тІа белгалдаьча ахчанцара.

ДОГ ГІОЗДОАХА ХУВЦАМАШ

Наьсарен-Вокзале... Массехк шу мара дац укхазара промышленни предприятеш кирпични заволеи, мелькомбинатеи, промысловни артелеи цІераш яьхача кховчалуш хиина. Нохч-ГІалгІайчен экономикен культурен дегІайоалаяра вай парте чІоагІа йоакхо еш хилар бахьан долаш тахан промышленни центр а хиина дІаэттай Наьсарен-Вокзале. ...Тхо укхаза даькхача мая цІейна кийчо еш яр «Электроинструмента» завода коллектив. Гоннахьа хьалъоккхаш яр цІе байракхаш, гуш дар лозунгаш, плакаташ, ГІозбеьнка бар нах.

Дукхача къамех латта «Электроинструмент» яхача завода коллектив — кегирхой коллектив я. Укхаза завода директор волча Мальсагов Арсамака Арсамакагара денз цехашке болх беш болча болхлошка кхаччалца, берригаш а заводана цхьана хьалкхийна кегирхой ба.

Ерригсоюзни лоархІам болаш предприяти я завод «Электроинструмент».

Фу денад гІалгІай къахьегамхой вахара юкъе цу предприяте, малагІа хувцамаш денад?

Эггара хьалха белгалдаккха дезаш да гІалгІай къахьегамхошта юкъера укхаза бІаьш болхлой говзанчаш хьалкхийнилга. Ворхl шера план чакхйоалаш укхаза болх беш хургба эзараш болхлой, уж кийчбергба завода коллективо, заводе хьайийлеча кердача фабрично-заводской училище. Завод шер мел лу керда кадраш ма эшаргйий заводо. Цу гІулакхa тахан заводе хьайийлеча училище дешаш ва 115 саг, шоашта юкъе дукхагІа бараш гІалгІай кагий нах, мехкарий а болаш. Бакъда, гарггарея хана училище дешаш хургва 450 саг. Вай лакхе белгалдаьккхар, заводе коллективе юкъе дукхагІа бараш гІалгІай кагий нах хилар. Бакъда, цул а лоархІаметІа да цу коллективаца 200 гаргга гІалгІай йоl хилар. Цар массане а хІанзле дика Іомаяьй тайп-тайпара говзалаш. Укхаза ба гІалгІай мехкарех хьакинна токараш, фрезеровщицаш, револьверщицаш, обмотчицаш, иштта кхы а. Укхаза массане сий ду хадданза шоай балха нормаш тІехкхоачашъеш болча механически цехерча револьверщица Гойгова Хьавай а, прессовщица Половкоева Іаймета а, обмотчица Коспева Іайшета а, иштта кхы дукхахча а мехкарий. Балла норма хадданза 150—170 процент кхоачашъелга — из ба цар хьокхам. Обществени а производствени а вахара гІалгІай кхалсаг юкъеяр — доккха мэІан долаш да.

ГІалгІай къахьегамхой вахар шиЙ овлаи тІара хувцаления хилар белгалдоаккхаш доле кхы цхьаькха а масал доаладе йиш я укхаза. Завода технически интеллигенцена юкъе даькхара образованик йола вурхІитте инженер-гІалгІа ва. Иштта кхыбараш а. Бакъда царех кхоачамбаь Іаш завода коллектив. Коллективах 50 процент тахан заочно дешаш ба, царех лакхарча учебни заведенешка дешаш ва 10 саг.

Заводо укх сахьате арахец шера 1 миллион 650 эзар сома продукци. Кастта кхы а совдарга заводо арахецача продукце дукхал а ассортимент а.

МалагІча уйлашца, малагІа хьашташ долаш яx тахан заводa коллектив?

...Тхо укхаза долаш завода директор совещани еш вар общественни организацей кулгалхошца, говзанчашца. Де дезар дар тІехьа ца тотташ, гарггарча хана сийлахь-воккхача В. И. Ленина памятник дІаоттаделга. Из памятник Ленинграде хьа а даь заводе хьадайта долаш да. Дукха ца гоаш массехк шу хьалха кхыча юртел дукха эрга ца хиннача а тахан промышленни центр хиина дІаэттача а Наьсарен - Вокзале гуш хургда масса къамий хьамсарча баьчча, Владимир Ильича Ленина памятник. Цо укхазарча къахьегамо адамий дегаш увттадергда вахарца, балхаца кхы а йоккхагІа котолонаш яхара, вахар хоздеш дола кердадар кхолларa.

Нагахьа укхаза вахара юкъедеnача кердачох дувцаш хилча, белгалдаккха деза ден-денна тоалуш латта болхлой материальни хьал-торо. «Электроинструмента» завода гоннахьа хьалхулаш латт массеха этаж йолча чуlеча цІеной корпусаш. Вахара мел эшар долаш из керда хьалъеш йола фусамашка — газ, сердал, хий, ваннаш, кхы мел эшар. ХІанзле 136 делала керда квартираш енай укхаза, дезал боацераштa деnпад общежитешкара 132 цІа. Бакъда, цул совгІа дегІауххаш латт кхы а дукхха корпусаш.

Болхлой коллектива эшаш долчун дика йоакхо ю завода администраце, общественни организацеша. Завода уллуе болх беш я кердача оборудованеца кийчъяь йоакха столови, продовольственни а промышленни а товарий тикаш. Укхаза я почта, медпункт. Кастта хьеелла лаьрхІа я парикмахерски, бытовой гІулакх дара йола мастерскеш.

Завода коллектива хІанз а шиЙ клуб яц, бакъда укхаза 200 гаргга саг чухоаш цІе уголок я. Цига каст-каста гуллу заводера кулгалхой, хІара илаьрча дийнахьа дІанхухь кегирхой сайренаш.

Дика вІашагІбеллаб укхаза спортнийн секце болх а. Болх беш я футбольни, волейбольни, шахматни, иштта кхыйола а спортнийн секцеш. Заводе доккхал ду Российски Федераце «Урожай» обществa сборни команда доакъашхо хиннача футболистах Куриев Іалиханах, Далкильгов Борисах, иштта кхыча футболистех.

Завода кегирхоша соцам бир шоай низаца, общественни хьисапе Наьсарен-Вокзале стадион хьалъе. Цу гІулакха лаьттан участок хоадальй царна гаьна йоаццаш. Кердадар, вахар ирзе деш дар шерра юкъехоагІаш латт гІалгІай къахьегамхой вахара юкъе.

Иштта уйлашца, хьашташца яхаш я тахан «Электроинструмента» завода къона коллектив. Вокхъалдар велчІ цар вахар, болх хІанз а дІабола мара беннабац. Вай тІаш, гаьна доаццаш, цар вахар кхы а дикагІа товлург хиларах. Из иштта хила а деза, хІана аьлча, иштта а вай деха лаьа, иштта ла парте тахан мекха хьалкхашке оттаяьб декхараш.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

МОСКВА. Къаьнагlа йола советски вертолетий конструктор Н. И. Камов дукха хана деза юрта боахамца бувзам болаш ва. Из вертолеттача конструкторски бюрос хьаьнчa машинаша юрта масса тайпа балхаш кхоачашду. Къаьстта а толаме пайда ба царех комсий, сомий бешамашта обработка еча а маькара культураш дІайогІача а хана. Камова соосни, шиннитоел вертолеташ Іалашъю а лаьттан тІерча машинаша а, а самолеташ а яла йиш йоацаш йола лакха агротехнически эффект. Масса оагІорахьа кеесташ йолча винташа бо дика толаш хилар бахьан долаш химикатеш цхьатарра тІакхоачийт гІана тІерча оагІонна кхачийта ца Іеш, иштта кІалхарча оагІонна а. Лоамашкарча комсий бешамашке деча балхашта 15 тракторо дер да йиш йолаш я «Ка-15».

ХІанз проект оттаьб йолаш латт дукхьал юрта боахамерча балхашта лаьрхІа хьаеш йолча «Ка-26» яхача кердача вертолета. Ше дика хилар хьалхьехкача «Ка-15» яхача вертолетаца ийсйича, из машин мукъ дукхагІа айбеш я. ХІарена 325 говра ницъ а болаш ши двигатель я «Ка-26» яхача вертолета, «Ка-15» яхачун оанна цаІ хинна а ца Іеш. Из я саьхьта 190 километрга кхеччалца ницъ болаш а 700 килограмм химикатеш айеш а — цул хьалхарчул кхоза хІана яц аьнна дукхагІа. Цуна цхьаь гектара обработка ярга шоазе кІезигагІа бода мах. Кхашкара балхаш чаккхдоьнначул тІехьагІа «Ка-26» яхача вертолетах пайда эца йиш а мах а мукъ а дІа-юха увзара. Цу гІулакхa юртбоахама оборудованеи (химикаташ чулоттаеча бункерел уж дІатувеча устройстванеи) меттел пилота кабинила тІехьашкий пассажирски а грузовой кабина оттаю.

Укх шера яь мукха лаьрхІад «Ка-26» вертолет.

Сурта тІа: «Ка-26» яхача вертолета модель. Юртбоахама вариант.

ТАСС фотохроника.

ХЬУВКЪАЕРГЬЯ КУЛЬТУРАШ

Барт болаш а дика вІаштІехьдаьха а дІадоладир бІаьстанa балхаш тха коммунистически къахьегама бригада коллективо. Юрта боахама ерригача культурай лакха хьувкъам хьалкхебара лаьрхІа къоасам дІаболабир цо. ДарегІа шекара свекла яккхара къаьстта дика къахнег Радуев Хьумидa кулгалдеча механизировании звенос. 138 гектара тІа шекара свеклаи 120 гектара тІа хьажкІаши хьалкхее а хІара гектара тІара 350 центнер шекара свеклаи 45 центнер фуалъяьха хьажкІаши кхуэ а лаьрхІад цу звено коллективо.

ДикагІа дола лаьтташ ца уж культураш дІаера къоастаьраш, совкха гурахье а аха а аьха, минеральни удобренеш а тайса кийчдир уж. Цул совгІа хиш дехкара эшош доле харшаш а даьхад цу кхашка. БІаьсти яьнна, болх бе мегарг-болаш денош ма эттанге а тІоадал дІакъовлар духьа махка а баьккха цул тІехьа шекара свекла дІае болабелар звено членаш. ХІаьта шекара свекла дІерца цхьава минеральни удобренеш а тайсар укхаза. ХІара гектара тІа 1—1,2 центнер а кхоачийташ тайсар уж.

ТІагІертта дика къахьегар свекла дІаючча цу звено члена Х. Альтимирова. Дийнахьара норма 140—150 процент кхоачаш ца еш Іацар из.

Дукха ха яц тха отделене ялатийна лаьрхІа йола хьажкІаш дІае йолаяь, бакъда мая сийна къахьегама совгІаташ дахара шерра социалистически ихь а йоаржаяь хьинаре къахьегарах Цхьоалагlча мая дІа-Йийна яьлар хьажкІаш.

1500 гектар совгІа гураьха дІадийна ялатеш да совхозе. ХІанз геттара сиха а дика а дегІадоагІа уж. Цхьабакъда, цхьайолча айъеннача моттигашка лаьтта чІlор хІаьзе а доккъалуш латт, тІоадал ца тоъалга да из. Цудухьа эсала де цига тІадоала ялат а. Айеннача моттигашка тІоадал дІакъовлара де йиш яр ду оахо, махка боакха, и ах.

Тха отделене дукхагІа дола лаьтташ хиш дехка йиш йолаш да. Укх шера из гІулакх дерттІа а дика а чакхдаккха вІаштІехьдаргда тха, хІана аьлча, цу балла мел эшарош даьд оаха: дерригача кхашта хий хьатІадоаладе харшаш даьхад, хий дехка нах кийчбаьб, кхы эшар даьд. Цул совгІа хиш детташ а догІа деш а йола машинаш я отделене.

Минеральни подкормика яьЙ оаха гураьха дийнача ялаташта. Цхьа центнер аммиачни селитри шиъ центнер суперфосфата тессай хІара гектаре тІа. Удобренеш а товсаш хиш дехкар бахьан долаш тха торо хургья хІара гектара тІара 28—30 центнер кІа чуда яьнна тІаийца социалистически декхараш кхоачашде.

Укх денозка бІаьстан культураш дІайийнача кхашта уж тІаялалехьа макха боаккхаргба, цул тІехьагІа кийчаургда тхо дІайийнача хІамашта эша гІулакх де. ХІанзчул тІехьагІа кхашка де деза балхаш дерттІа а ханнахьа а дарга хьежжа дика хьувкъам хьалкхебергба оаха, хІаьта из кхета а деш дика къа а хьегаргда оаха.

З. ДЗИАВАЕВ.

Шаьла производствении управлене «Гудермесский» совхоза цхьоалагlча отделене [illegible]

Лоаццача хана

В. Перанцка балла методах 150 гектара тІа хьажкІаш хьалкхее лаьрхІа чуйина хьахьегаш ба Шелковски производствении управлене «Красный пахарь» яхача колхоза механизатораш. Цул совгІа 200 гектара тІа силоса лаьрхІа хьажкІаш а хьалкхеергья цар.

Шоаш лерхІаш цар сийленца кхоачашдара дика кийчо йир цар, хьажкІаш дІаелехьа лерттІа аха а аьха минеральни моттигерен удобренеш тайса хьаьндир иха. ДикагІа хьокхамаш дахара шерра йоаржаяьча социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар Воронин Николая кулгалдеча звено коллективо. Сменни нормаш 140 — 150 процент кхоачашъеш цу звено хІара члено къахьегарах вІаштІехьдаьлар лоаццача хана хьажкІаш дІайийна яха.

П. АМИРОВ.

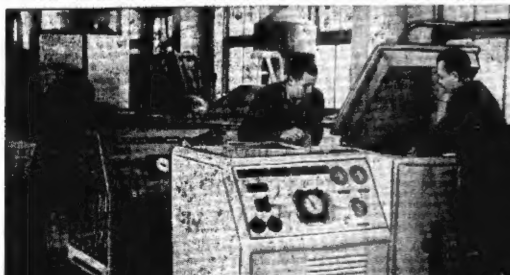

Холодильни оборудоване Черкесски заводе кийчъяьй биофабрикашта лаьрхІача термокамерий хьалхара парта. Цу камерий ницъкъосталца 70 градусага кхаччалца температура лохъярца дувзденна дола балхаш ду Іилма-тохама лабораторешa. Термокамерех цу тайпара пайда эца йиш я промышленносте веливцилвия кийчъяра а.

Сурта тІа: Ставропольски биофабрике хІаяхьийта кийчъеш латта термокамераш.

Б. Молоткова сурт.

ТАСС фотохроника.

Дика дІаюв хьажкІаш

Чуйийна хьажкІаш дІаюзш ба укх деношка «Красноармейский» совхоза механизатораш.

Укх шера тха совхозе хьажкІаш кхеергья 2223 гектара тІа. Царех 1500 гектарал совгІа хьажкІаш дІайийна баьнаб совхоза механизатораш.

Къаьстта доккхий толамаш доахаш хьабоагІа шоллагlча отделене къахьегамхой. ЦхьоалагІча мая сийна йоаржаьча социалистически яхье хьалхара моттиг яккхара духьа доккха къоасам дІабоахабир цар. Кхоачашдир деза да хьатІакхачалеза ялатайна лаьрхІа йола 419 гектар хьажкІаш дІайийна яха, аьнна шоаш денна дош.

ХІанз цу отделене дикагІбола механизатораш Атиев Шарип, Исраилов Абуязид, Ахмадов Муха, кхыбараш а, сиха хьажкІаш дІаюш ба. ХІара агрегата лаьрхІа дийнахьера норма 9 гектар мара йоацача цар цІаккха а 14—16 гектарал кІезигагІа дІаец хьажкІаш.

Цу тайпара толамаш даха вІаштІехьдовл механизаторашa хьажкІаш дІаера санна долча лоархІамегІерча гІулакха хьалхие а дика кийчо яь хиларах. Іалаьмате дика болх бу лерттІа тоаяьча техника. ВІалла ца зевха йоанц. Гуш да хьажкІаш дІаера дикагІйола агротехническа ха ца тулийташ цар из болх чаккхбоаккхаргхилар. Мошача доакъари силосан лаьрхІа йола 433 гектар хьажкІий 10—11-ча мая дІайийна йоахаргья шоллагІча отделене.

Дика хьахьег цхьоалагlча отделене механизатореша а. Наитаев Шарпудин керте латтача агрегато ворхІ дийнахьа 139 гектар хьажкІий дІайийнай.

Цул тІейа ца бусаш доккхий толамаш доахаш хьабоагІа кхыча агрегаташа болх бу цул ницъкъостий Хасанов Іабдурашна, Идрисов Совбан, Айдамиров Абу, кхы дукхахбараш а. Цар массане а хІара денна цаІ ах норма кхоачашъю.

ХьажкІаш дІаерал совгІа хІанз тха къахьегамхой кийчалу 680 гектара тІа хьатІайоалаш латтача свеклана гІулакх де а.

ДІахо а хьинаре къахьегаргда хІара гектара тІа 45 центнер хьажкІий 250 центнер свеклаи кхее аьнна тІаийца декхараш кхоачашдара.

Г. КУЮМДЖИЕВ,

Урус-Мартана производствении управлене «Красноармейский» совхоза керттера агроном.

ХИШ ДЕХКАЧА ЛАЬТТАШ ТІАРА ХЬИЙКЪА ХЬАЖКІАШ

Вай боахамий хьалашка ханхйиннахьа хий а деккаш хьажкІаш лелаеш хилча ялатий а мошача доакъарий а тешшаме лакха хьувкъамаш тергдар цар хІара шерра-шера.

Хьалха хиннача Сунженски областной опытно-мелиоративни станце хан-ханнахьа хий а дехкаш, лакха агротехника а йолаш кхеяьча хьажкІех кІара гектара тІара 130—150 центнер йоалар.

Гурахьеи бІаьстан юкъек дийнача ялаташта хий дехка деза лаьттанцарча тІоадалгІа хьежжа.

Грозненски производствении управлене № 3 йолча сомийбаьца дааpий совхоза, № 2 йолча баьца дааpий-шурий совхоза, «Новый быт» «Советски Россия» яхача колхозий кулгалхошен специалисташен 1964 шера хих пайда эцара технологически карташ тІеи плановш тІеи оттадаьд хьажкІаштеи шекара свекланеи 2-зза хий дуллилга. Хиш дехкача лаьтташкара шерра-шера лоха хьувкъамаш дахара керттера бахьан из да.

Лакха хьувкъам кхебара дІайийнача хьажкІашта кІезигагІа даллача а 4—5-зза хий дилла деза. Лаьттанца тІоадал меллий хан-ханнахьа къоастаде специалистий вІаштІехьа ца доалача боахамашка хий декара ханаш цкъарчоа хьажкІаша легІ дарга хьежжа къоастае мегаргья. Вайцигарчо хьалех, нагахьа санна кхашкара лаьтта 60 сантиметр кІоарга чара 70 процентал кІезигагІа тІоадал йолаш хуле, хьажкІаш дІаеле хьалхагІа хий ца дилдача мегаргдац.

ДІайийнача хІамашта хий дехка доладеча юккъе ханна харшаш доах хий дехка, тІаккха тІехьагІа кхай тІа обработка еча хана дІашаьрду уж. Хиш дехка харшаш тІехьахьалха укх тайпара доах: хьалхагІа кхай тІа хий ухийта харшаш доах, цуа тІехьагІа хаина лаьрхІа кхайна ихорагІа хий тІедоаладу харшаш доал. Хогашка гІолла цхьаьнке тайпа харшаш доах дилла даьнна хий чугІолла ІовхийтаРа. Кхай тІа хий тІадоаладе ханна дагІа керттера харшаш 1200 метр дІаьха хила могаду, хІаьта юкъера йовкъаш юкъера лаьрхІача 70—100 метр хила еза, цхьабакъда. 200 метрал тІех хила мегаргьац. Хий Іоухийта харшаш лаьтта нийса хиларга хьежжа 50—70 метр юкъе юкъ, ютаю даха деза. Хий тІадоаладара доаха харшаш 50 сантиметри хий дІаахийтара доаха харшаш 30 сантиметри кІоарга хила деза, иштта ца хилча хий сиха чакхдеккха низ кургбац харшей.

ТІаьнача хьажкІашта эгара хьалха дуллаш дола хий хьажкІаш 35—40 сантиметр лакхъенначa хана е цуа е хьалхагІа дилле мегаргда лаьттан деньалга хьежжа. Хий диллара боала пайда дукхача хьале хьежкІаш хІеле хьалхагІа лаьтта кийчдарга а тІагІоалара шаьрдарга а хьежжа хургба. Массайолча участкашка, хьалхагІа планировка яь уж яле а, хьажкІаш хІаеле оахам шаьр ца дича даргдац.

Цу гІулакха пайда эца беза тракторашта тІехьайийнача дахчан волокушех а текхабеча сарцах а.

ШоалагІа дуллаш дола хий хьажкІаше ца боаккхача хана дуал, хиналагІа — хьоаса бахкачул тІехьагІе, диналагІа — фийга чу шура йоссаш латтача хана. Цу бейталаьнча хана моалагlча цхаа хана дукха догІа дийлахча, хий диалла ца деза цец.

Практико а яьча опыташо а хьакьокк, дилла дезачул кІезигагІа хий диллача, хьажкІий хьувкъам дикка лохлуш хилар. Хий дуллача хана бокъонца хьажа деза нкъа хий дуллаш 600—800 кубически метрал кІезигагІа доацаш хий дахарга а из дерригача кхай тІа цхьатарра дІаийсдаларга а, тІеlача моттигашка Іа а Іоаь, из Іоухаргдоацаш.

Лакхе дийцача тайпара, хих пайда дукхагІа хургба кха дикагІа шаьрдаь, хий декка харшаш нийсегІа даьхе, хий декка болхлой кийчбе хуле.

Хий дехкача лаьтташка дІайийнача хьажкІий хІара 10 гектара лоархІаш хий дилла дика хоеш вола цхьаьаца болхло хила веза.

ХІара хий массаза дула цампалка деза лаьтта. Дагахкаба деза, хий диллачул тІехьагІа лаьтта цаьцо ца доаккхаш хилача хий дехкарах боала пайда дикка лохлуш хилар.

Хий дехкача лаьтташкара 1964 шера фуалъяьхача хьажкІий мошача гІадамий лакха хьувкъамаш дахара мел эша хьалаш хилийта деза колхозий совхозий кулгалхоша а специалисташа а.

Производствении управленей хий дехкара системай специалисташ а цу тайпара декхарийла ба хий дехкаргдолча дерригача лаьттах бизза а нийса а пайда эца, 1964 шера цар тІара лакха хьувкъамаш даха.

И. ПОПОВ,

Грозненски производствении колхозно-совхозни управлене хиш дехкача лаьттай даькъера инспектор-организатор.

ПаргӀатача Чехословаке 19-гӀа бӀаьсти

Укх шера 9-ча мае фашистски захватчикех шоай мохк мукъабаьккха 19-гӀа бӀаьсти белгалйоакх Чехословаке къахьегамхоша.

...1945 шера 9-ча мае сецца, Прагана гонахьара фашистски оборона йоха а еш, Чехословаке къаьнарча столице чуьлар советски инарала Рыбалко танкаш. Берлинера яьнна Праге кхаччалца 350 километр бӀаьха хала никъ а беш, уж яьхкар гитлеровски варварашта духьала 5 мае восстани яьча халкъа новкъостал де. Ханнахьа кхаьчар танкаш. Советски салташа кӀалхарбаьхар шоайчул тӀех дола моастагӀчун низаца къонахчал долаш лийтараш, йохаяйтанзар город, цун къаьнара собораши дворецаши, промышленни предприятеш а школаш а.

Советски бӀухоша Праге чудалара сийлахь-доккха цӀей хилар: фашисташа дӀалаьца хинна мохк мукъабаьккхар. Из исторически событи йиц ца йолийташ дагалоаттаяр духьа Прагерча цхьан майдан тӀа моакказа кӀийлен тӀа ягӀа эггара хьалхагӀа города улицаш тӀа яьнна советски танк.

Цу хана денз Чехословаке хӀара шера къаман цӀей санна деза деш да 9-гӀа май. Цу белгалдаьннача дийнахьа Чехословаке историе чухь дӀайолаелар керда зама, бокъонца йолча цун паргӀатони лоӀамен зама, социализми коммунизми хьалхьара наькъа тӀа мохк дегӀаахара зама.

Марксизма-ленинизма йоврийоапача сердалово сийрдабаьккхача новкъа тӀолла коталонаш йоахаш Чехословаки йоагӀа 19 шу да. Историе лоархӀамах дизза доаца ткъо шу — йоккха юкъ яц. Цхьабакъда, цу шерий лоархӀам белгалбоал мехка, цун халкъа вахар овлангара денз хийцача йоккхийча эргалонашца. Болхлой классои ахархошеи, шийх даьхен бокъонца вола да хинна дӀа а этта, Чехословаке Коммунистически парте кулгалца цу шерашка исторически коталонаш яьхай. ХӀаьта царех эггара йоккхагӀьяр — Чехословаке социалистически общество хьалйяр. 1960 шера 11 июле Чехословаке Къаман собране тӀаийцача конституце тӀа бакъдаьд: «Вай даьхене социализм котъяьннай».

Чехословацки Социалистически Республика массе оагӀорахьара социалистически дегӀаахар хьахьокх цун промышленни потенциал чӀоаггӀа айлуш хиларо, вахара массе доакъошка йоахача коталонаша. Промышленни производства боарам 1963 шера 4,3-зза лакхбеннаб мехка 1948 шераца нийсбича, хӀаьта машинбстроене продукци арахецара — 8-зза. Соакка 7,6 миллион тонн болат даькхар чехословацки металлургаша; шахтераша хьалбелар 96,8 миллион тонн кӀор; электростанцеша 30 миллиард киловатт-сахьат гаргга электроэнерги ьыккхай. Машинаш ена промышленносто арахийцай металл теда 22.000 гаргга станок, 28.400 трактор, 13 эзар грузовой автомобиль, 56.500 легковой автомобиль.

14 миллион нах бахача цу боккха боацача мехко дунен промышленни производства беррига боарама юкъе лоаца дакъа 2 процент да. ХӀара сага сих промышленни продукце цхьадола керттера тайпаш хьадара экономически гӀулакхашта дукхагӀа дегӀадаьккхача капиталистически мехкий болча боараме латт Чехословаки е царел а хьалха йоалаш я.

Чехословаке юрта боахаме керттера дакъа лоац социалистически йоккха товарни производства. Социалистически сектора чулоац дӀадувш долча дерригача лаьттах 90 процент. Укх тӀехьарча 10 шера юрта боахамга кхаьчай 100.000 гаргга трактори итташ эзараш кхы тайпа юртбоахама машинаши.

ЧССР-е юртбоахама производства боарам 1948 шераца нийсбича 34 процент лакхбелар 1963 шера, хӀаьта товарни продукце боарам 90 процент хӀана беннабац аьнна лакхбеннаб.

Дани юрта боахаме болх беча цхьан болхлочоа лоархӀаш йоаккха валови продукци дукха соагӀа эшашагӀа йоацаш 2,5-зза дукхагӀа хиннай. Юрта бахача наьха вахара боарам тӀа-тӀа дукхагӀа городе бахача наьха вахара боарама гаргакхоачаш латт.

Экономикаи культураи даькъе уж тайпа тӀехдаьнна доккхий толамаш республика къахьегамхоша даьхад Советски Союзаеи кхыча социалистически мехкашцеи айхха бувзам а лоаттабеш. ЧССР боккха лоархӀам бу къахьегам дунен халкъашта юкъе социалистически бекъара а экономически аӀаши новкъосталеи Советага гӀолла деча вӀаши юкъерча новкъостален а. Шийх аргӀанна Чехословаке а, шийх промышленность дегӀаахара лакхача боарамахи опытни технически кадрехи пайда а эцаш, дукххача социалистически мехкашта новкъостал ду цар шоай халкъа боахам дегӀакхувлара. Советско-чехословацки экономически барт-цхьоагӀон символ — из я советски мехкдаьтта Чехословаке дӀакхоачадаь йола «Дружба» яха мехкдаьтта провод, из я криворожски рудаца, донецки антрацитаца, остравски коксующи кӀораша болх бербболаш йола Восточнословацки металлургически комбинат. Советско-чехословацки доттагӀлен символ—укх шера йоалла йолалургйолаш йола Советски Союзера Чехословаке йода магистральни газопровод. Юххера а, из я чехословацки промышленни предприятешкара Советски Союзе уха Ӏалаьмате дукха а тайп-тайпара а продукци, вежарашха болча шин мехка юкъера шерра Ӏиламе технически гӀулакхаш.

Общественни строй моллагӀа йолаш дале а дерригача мехкашца шерра экономически гӀулакхаш леладара тӀехьа латт ЧССР. ХӀана из даим торгови гӀулакхаш хьалоаттадеш я Азеи, Африкаи, Латински Америкаи 30 совгӀча дегӀадаьккхача паччахьалкхендех дуккхача чӀоаггӀа дегӀадаьккхача капиталистически мехкашцеи.

Социалистически паччахьалкхе йолча Чехословаке къаьстта боккха лоархӀам бу дунен социализма система а дунен халкъашта юкъера коммунистически болхлойи болам а чӀоагӀбара, Советски Союзацарча доттагӀлеа.

«Вай республико лоарзагӀа ца йоалаш чакхйоах социалистически интернационализмах социалистически мехкий вӀаши вежарашха гӀулакхаш леладарен ленински принципаш, — аьлар КПЧ ЦК хьалхара секретарь а ЧССР президент а волча Антонин Новотне.—Цу уйлаяца дегӀаккувд вай цхьай ханна вай паччахьалкхен суверенитет лораеш а цун гаранти а йолча Советски Союзацара интернациональни союз».

Т. МАРТЫНОВА.
(ТАСС).

Зерашане дола хий дӀа а къоналаш Ӏалаьмате йоккха лоамаш тарх чуккийтта лоам чу Ӏайна дукха хий дӀадохийтаргдолаш ах километр кхула канал довккхаш латт. Укказа баьккхаб эггара а боккхагӀа бола специалисташ — гидротехникаш, сапераш, альпинисташ, летчикаш. Узбекистанеи Таджикистанеи предприятеша яхийтай грузовикаш, бульдозераш, трактораш. Специалисташа оттаьча планах ду балхаш. 1 Мае лоамашка Ӏалаьмате доккха тата доалаш оттаьча хена нийсса тонн кхула взрывчатка яккхийтар. Бульдозеристаш цу сахьате траншей цӀенъе болабелар.

СУРТА ТӀА: канал дуллача.
А. Полякова сурт.
ТАСС фотохроника.

Чехословацки Социалистически Республика столица Прага. Карлов тӀий.
ТАСС фотохроника.

ШКОЛА ЛАРД— ПОЛИТЕХНИЗАЦИ

ШКОЛАИ вахарен бувзам чӀоагӀбара партеи правительстваи тӀаийцача законо советски школа керттера дехкар дерхӀ юкъара пайда барг бола къахьегам, вахар дезаргдолаш дешархой кхебар. Къоначча тӀехьенга халкъа боахам дегӀабоалабеча дикагӀа накъадашийтар, царна боахам бовзийтар духьа арадаьккхад из закон. Цхьабакъда, массане а кхетадац юкъара образовани хиларал совгӀа политехнически образовани чӀоагӀа эшаш хилар.

1957-ча шера денз тха. Грозверча № 49 йолча юкъерча школа эггара хьалха вай республике дӀаболабир производстваца бувзам. Дешархоша производственни дешар Ӏомадара керттера базоеи предприяти локомотивни депо я тха. Балха тӀа эшаш мел йола оагхалаш, лабораторейш я цига. Дешархошта бовза безар а цар ремонт е езар а тепловоз ба. Цига практика дӀакьоча дешархошта из дика гӀулакх да, хӀана аьлча хими, физика, математика дика довза вӀаштӀехьдоал цох.

Производстваца секха чӀоагӀа бувзам лоаттабарах боккха пайда боал. Цкъа-дале, кхетам кӀоаргагӀа хул, шоалагӀадале производство дикагӀа йовз.

Школе Ӏомадеш дола физикаи математикаи дешаш чӀоагӀа бувзам болаш да производстваца. Физикаи математикаи законаш довзаш ца хилча машинайи механизмайи болх бовза йиш яц. Хьадда масалаш юкъе а ккулаш пайда эц производствах № 49 йолча юкъерча школа хьехархоша. Каст-каста дукхьал производстве урокаш дӀахьу цар. ХӀара дешархочо производстве дӀайихьача практикадара масал а эшаш дика чаккбоакх шоашта бенна болх.

Лакхерча классашка дерригапредметаш Ӏомадара производственни дешарах доалла беркат холуш да. Доазол дехьарча метта урокашка Ӏомаеш я технически терминологи. Дешархой дешей фонде производствера дуккха терминаш тӀаккхийтай, — шоаш увтта а деш доазол дехьарча меттала деш чертежаш.

Школе производственни дешар хьехилга дика вӀаштӀехьдаьккхад тха хьехархоша. Цудухьа тха школе производственни дешар хьехилга хала гӀулакх а ца хеташ, доагтӀаш, вахара эшаш дола гӀулакх а хинна дӀаэттад. Дика опыт я тха дешархошцея производстваеи бувзам чӀоагӀбара дакъе Ӏоаяь. Къаьстта маьхера да дешархошта коммунистически хьехам балар. Цо боккха пайда беннаб дешархой кхетам лакхбара. Школа берригача хьехархоша дика кхетадаьд школа болх эргабаккхарах, производстваца бувзам чӀоагӀбарах, общеобразовательни предметаш дешархоша дикагӀа Ӏомадара боккха пайда хилар.

А. МКРТЫЧАН,
инженер, Грозверча № 49 йолча юкъерча школа производственни дешар хьехара завуч.

КНИЖКАШ НАХАГА КХАЧИЙТАРА

Книжкаш дешарна бахача наьха кхетам лакхбара шийх оагӀонгахьара де йиш мел яр цу Волкова Валентина Платоновна заведуюши йолча Наьсарен района библиотеко. Библиотеке дола дерригa а книжкаш дешараштa гургдолаш, цар шоашта деззар дӀатӀа а бахa каржа йиш кургйолаш тархеш тӀа хьалъоттадаь латт. Кердача книжкай, къаьсттача темашта а юбилейшта а хетаяь выставкаш ю, масала, «БӀаьсти илат дӀадера накъа долхаш», «Дынах дола бакъдар», Ленин ваь 94 шу дизара хетаяь «В. И. Ленин сийлахь-воккха баьчча».

Дешара зале хьалтеха доахк КПСС ЦК декабрьски февральски Пленумий решенеех лаьца а кхыдола а лозунгаши плакаташи — «Идеологически болх коммунизмана тӀехьа доаттабеча къовсама низ бола гера да», «Хими — кхашка», «Хьалха латтарий опыт — наха юкъе», «Светличне опыт — свекла ювча боахамашка», «Маркса, Энгельса, Ленина хьоккамца Ӏомале» яха лозунгаш.

Хан-ханнахьа книжкаш дешарий конференцеш ю. Хьалхехьа а дешашбарий хаттараши рецензеши Ӏоайнйя, цар дехарна кийчъю уж. Масала, аштта йола В. Кочетова яздаьча «Обкома секретарь» яхача книжках конференци хилар укх шера 12 марта. Из дӀайихьар Наьсарен-Вокзала 8 шерарча школа хьехархочо Мальсагов Юсапа. ХӀаьта 22 апреле Казакевича Ленин вуваш яздаьча «Сийна тетрадь» яхача книжках йола конференци хилар.

Библиотека 11 эзар книжка да — художественни, политически, юрта боахама, атеистически, кхыдола а литература. 2 эзар совгӀа сагна хӀанз книжкаш деша кхухьаш. Библиотека дикагӀа бола дешараш ба Наьсарен-Вокзале баха цӀен-нана Неимова Тамара, «Электроинструмента» заводя болхлой Дарсигов Зьламхан, Газдиева Лида, швейни фабрика болхлой Газдиева Лида, Аушева Ӏайна, кхыбараш а.

Библиотека заведующена Волкова Валентина Платоновнайна дика бовз шийх дешараш, нарех малагӀчун фу тайпа книжка деша безам ба хов.

Т. ЮСУПОВ.

ДОАГГӀАШ ДЕННА СОВГӀАТ

Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Совета чуйоагӀача кепа йоазон управлене предприятеша укх шера цхьоалагӀча квартале баьча балха итогашка а хьежа культура болхлой профсоюзий обкома президиумо а кепа йоазон управлене а Нохч-ГӀалгӀай Министрий Советеи облсовпрофеи дӀа-юха тела ЦӀе байракхи ахчан премии кьожаьй Сунженски типографена (директор нов. И. Г. Корнеев, месткома председатель нов. С. Д. Иванисова).

Ер дьълагӀа шу да цу коллективо коммунистически къахьегама коллектив яха сий дола цӀи лелаю. Соахка дерригача шера сунженцашка хиннай ЦӀе байракх. ТӀехдика мара продукци арa ца кепа—иштта я цар девиз. Ден на йола нормаш массаза а тӀехкхоачашъю типографе болхлоша.

Обкома профсоюза президиумо кепа йоазон управленен соцзамах дика болх барах баркал аьннад Гудермеса, Наура, Шелковской, МагӀалбика, Наьсарен, Урус-Мартана типографешта.

Иштта Нохч - ГӀалгӀай Министрий Совета чуйоагӀача кинофикаце управленеи культура болхлой профсоюза обкомои кинофикаце предприятей балха итогашка а хьежа хьалхара моттиг яьккхача Грозверча «Родина» яхача кинотеатра дӀа-юха тела ЦӀе байракх елар. Къахьегамхошта гӀулакх дика дарна белгалъяьннай коммунистически къахьегама коллектив яха сий дола цӀи яккха къовсам лоаттабу кинотеатра коллектив.

Дика къахьийгал Грозненски района киносета дирекце. Хьалхарча квартала план дикка тӀехкхоачашъяьй цар. Цудухьа кинофикаце управленеи профсоюза обкомеи дӀа-юха тела ЦӀе байракх хьожаьй царна.

Йоккха яц Урус-Мартана района № 2 йола кинопередвижка — ерригаш а шиъ саг—киномеханик Е. Магомадови моторист М. Асухановi. Цу шинне а дика пропаганда ю кинофильмашта. Цудухьа валови план 162 процентi наха кино хьоккара план 172 процентi кхоачашъяьй.

Н. ПЕТРОВА.

ХРОНИКА

Республика партийно - паччахьалкхен органашка, юртбоахама органашка хьинаре болх барах а ваьча дийнахьа денз кхоъ ткъа шу дизарца дувзаденна а Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота еннай шийх Указаца республика Лакхехьарча Совета Президиумо Мельгунов Федор Сергеевича — КПСС обкомеи Нохч-ГӀалгӀай АССР Министрий Советеи партийно-паччахьалкхен Комитета юртбоахама отдела штате воацача заведующена.

* * *

ХАЛКЪА ОБРАЗОВАНЕ ДАЬКЪЕ ДИКА БОЛХ БАРАХ НОХЧ - ГӀАЛГӀАЙ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКА ШКОЛЕН ЗАСЛУЖЕННИ ХЬЕХАРХО ЯХА СИЙ ДОЛА ЦӀИ ЕННАЙ:

Айдамирова Ӏадлал-Хьакима Абузара — Ножай-Юрта района МескетӀарча 8 шера школа директора.

Белоусова Валерия Алексеевнайна—город Грозне, Октябрьски района 9-ча юкъерча школа хими хьехархочоа.

Беркен-Хаева Евдокия Мусиевнайна — Наьсарен юкъерча школа юххьерча классай хьехархочоа.

Ивон Александара Авраамовнайна — город Грозне № 1 йолча юкъерча школа юххьерча классай хьехархочоа.

Голядкина Анна Поликарповнайна — город Грозне № 2 йолча юкъерча школа юххьерча классай хьехархочоа.

Перова Надежда Павловнайна—город Грозне № 7 йолча юкъерча школа юххьерча классай хьехархочоа.

Пурахина Вера Георгиевнайна — город МагӀалбика № 1 йолча юкъерча школа географи хьехархочоа.

Сборная Александара Николаевнайна — Сунженски района Карабулакерча юкъерча школа юххьерча классай хьехархочоа.

Штоленберг Ольга Николаевнайна—город Грозне № 22 йолча юкъерча школа физика хьехача преподаватела.

Редактор **М. К. ЛЬЯНОВ.**

ЛадувгӀа

РАДИО: 6.30 — Юрта боахаме болхлошта передача (нохчий меттала). 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 7.20—хоамаш передачай программа; 8.15 — «Сердало» газета оагӀонаш тӀара; 8.25 — инструментальни музыка концерт; 8.45 — «Къона тӀехье» яха передача (нохчий меттала); 16.00 — передачай программа; 16.05 — «Къона тӀехье» яха передача (эрсий меттала); 16.20 — ашараш; 16.30 — керда хоамаш (гӀалгӀай меттала); 16.45 — «Коталон цӀей» яха передача (эрсий меттала); 17.00 — Москвера трансляци; 17.15 — Промышленноста болхлошта передача (эрсий меттала); 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Турпалхочун тӀема никъ» яха очерк (нохчий меттала); 18.20 — керда хоамаш (нохчий меттала); 18.35 —сийрдаьнара концерт; 19.00 — «ЦӀий Ӏатташ тӀайола записка» яха бакъдолчоа тӀера дьийша дувцар. Литературни передача (эрсий меттала); 19.20 — Сийлахь Даьхен тӀем тӀа дакъа лоацаш хинначари Советски Эскара бӀухойи заявках оттадаь концерт.

УКВ: 9.00 — «Сийрда май» яха радиокомпозици; 10.35 — Советски Арме иллейи халхарийи Александрова цӀерахча Краснознаменни ансамбла концерт;
11.20 — «Ленинградски симфони» яха литературно-музыкальни композици; 19.00 эстрадни оркестра концерт; 19.45 — «Иллий дахареда» яха радиокомпозици; 20.30 — «Ашаргара ашарга» яха концерт; 21.15 — «Даьхе бахьане тӀом баьб цар» яха радиопостановка; 22.40— «Кавардиссе ари» яха дувцар.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.20 — передачай программа; 18.25 — телевизионни кердадараш (эрсий меттала); 18.40 — «Турпалхой бовш»— яха бакъдолчоа тӀера хьайица фильм; 19.15 — коталон Де; 19.50—берашта хола мультфильм; 20.00 —сийна вла. Эстрадни представлени; 21.40, — передачай программа; 21.45 —«Машара хьалхара да» яха художественни фильм.

Город Грозне, Сунженски улицах, №1 йолча цӀеношка вахача гражданина Валевский Дмитрий Несеровица суде дехад город Грозне, Грибоедова улицах, № 37 йолча цӀеношка яхаш йола шийх сесаг Валевская Ксения Ивановна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Ленински района халкъа суде.

ИСТОРИЧЕСКИ СОБЫТЕШ

КАИР, 7 май. ТАСС-а КОРРЕСПОНДЕНТАША Ф. НОСОВЕИ В. ДУГАНОВЕИ хоам бу:

Укх гаргарча деношка хьатӀакхоачаргйолча шин событе — Нил яха ниэ бола африкански хий дӀакъовларан цунца дувзаденна Советски правительствана керте латта Н. С. Хрущев ОАР-е вахаран египетски халкъо, общественни, кепа йоазон ерриге уйла тӀаззай шоашта.

ХӀанзале а Советски Союзеи ОАР-еи паччахьалкхений байракхашца ега я Каира, Александрия, Порт-Саида, Асуана, Советски правительствана керте латтар воагӀаргйолча кхыча городийн пунктийн улицаш, майдашка а къаьстта яьча стендашка а хьалдетт моаршал кетташ дола плакаташ, транспаранташ, лозунгаш, Н. С. Хрущевеи ОАР-а президента Насерен портреташ. Дерригача египетски халкъо дика кхетаду, Нил яха хий — из мехна син пха — карадерзадар Советски Союзо деча новкъосталца мехка керда экономикеи вахари хьалдеча яьккха котало санна мара, кхыча тайпара лархӀа йиш ца хилар.

Специалисташа даьча лоархӀамех хьалъеш латтача лакхача Асуански сунта лоархӀамера дакъа долча Нил дӀакъовларо йиш хулийтаргья Къаьнарча Асуански сунтал тӀехьашкаха хӀара шера Ӏоадеш хинна ча 5,5 миллиард кубометрал совнагӀа, кердача искусственни водохранилище 4 миллиарда кубически метр хий Ӏоаде. Цо торо хулийтаргья 1965 шера ОАР-е ахкача 27 миллион сага геттара чӀоагӀа эшаш долча кердача хьаттий 200 эзар гектара тӀа хий дилла.

КӀиранна цхьаьза арадувлача «Ахер саа» яхача каирски иллюстрированни журнало 8 оагӀо тӀа кепатех «Вай доттагӀа Хрущев» аьнна тӀагӀолла даь доккха бӀарча цхьа керта йоазув а долаш Н. С. Хрущева вахари гӀулакхаши долча бесса дувцаш дола Ӏалаьмате дукха сурташ. Газеташеи журналашеи кепа етт йоккхий статьяш а Асуански сунтерча советскии египетскии гӀишлошхоща хинна интервью а.

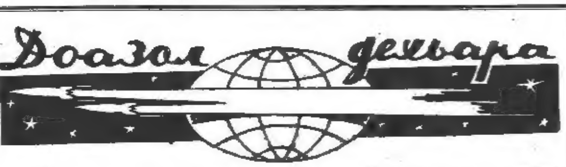

Массаз а доттагӀал

БЕРЛИН, 7 май. (ТАСС). 8 мае немецки халкъ фашизмах мукъалаккхара Ди дезду ГДР къахьегамхоша, хӀаьта 7 маера денз 14 мае кхаччалца германо-советски доттагӀлев ьӀара чакхдоакх цар.

Цу белгалъяьннача событешца дувзаденна Къаман фронта Къаман советои германо-советски доттагӀлен Обществa центральни правленеи вӀашагӀъелла торжественни заседани хилар селхан Берлине.

Гулбеннарашта хьалхашка дӀаьхха къамаьл дир германо-советски доттагӀлен центральни правлене президиума члена А. Баха. Цо дагайохийтар 19 шу хьалхагӀа, денал долча советски бӀунаца немецки халкъ фашизмена кӀалхара а доаккхаш, кердача сийрдача вахарга бода никъ немецки халкъа хьалхашка хьа а беллалуш хинна исторически событеш. Цу новкъа гӀолла боахача вай республика къахьегамхоша, аьлар А. Баха, дӀадахача шерашка башха-дика толамаш даьхад: промышленни гӀулакхашта дунен тӀа эггара чӀоагӀагӀа дегӀбенача итт мехкаца я хӀана ГДР. Цун промышленни производства боарам соахка 100 миллиард маркал совбаьлар, хӀаьта укх шера республико хьаергья 1936 шера ерригача Германе луш хиннар миссел промышленни продукци.

Уж дерригa толамаш, аьлар А. Баха, хила йиш йолаш дацар, нагахьа санна советски халкъо массе оагӀорахьара а шийна йолча гӀойлен духьа доацаш а найна новкъостал даь хиннадецарен ца дорен. Вайна шӀаккха а дӀилургдац из, хӀаьта из новкъостал воашта дарах вай дег тӀара фаркал оал советски халкъа, СССР правительствава, Советски Союза Коммунистически партена, цовкъост Никита Сергеевич Хрущевна шийна.

Гулбеннарашта хьалхашка иштта къамаьл дир советски делегацена керте латтача, КПСС ЦК члена С. О. Притыцкe. Цо дӀаделар Советски Союза халкъаша немецки халкъага даькийта моаршал.

Селхан Берлине германо-советски доттагӀлен Общества центральни ЦӀагӀа цхьаькха торжественни акт хилар: бийка боалабаьрий йоккхача группага ше къамаьл деш, проф. И. Дикмана общества цӀерах доккха баркал аьлар царна немецкии советскии халкъашта юкъера вежарашха доттагӀал чӀоагӀаара гӀулакха юкъе цар доагтӀаш дола дакъа лацарах, царна дӀаделар общества сийлахьа совгӀаташ. ГДР-е болх беча советски наьх совгӀаташ денна ба: дунен халкъашта юкъерча кхалнаьха демократически федерацe секретарьятера советски викал З. Лебедева, Германерча советски бӀунийн группацара тӀема гӀулакх деш бараш, хӀаьта иштта ТАСС-а а радио а корреспонденташ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ХРОНИКА

☆ СФРЮ Союзни исполнительни вече йийха яха радиовешанеи телевиденеи гӀулакхашта йолча СССР Министрий Совета Паччахьалкхен Комитета председатель М. А. Харламов керте вола советски делегаци тахан Белграде кхаьчар. Делегаце переговораш ергья радиовешанеи телевиденеи даькъе бувзам лаоттабергбола советско-югославски соглашени яра хьакъеза.

☆ Посольствашка гӀолла дипломатически гӀулакхаш леладе лаьрхӀад Румынски Халкъа Республикеи а Танганьикеи Занзибареи а правительствашка шинна а мехка халкъашта юкъера доттагӀали барт-цхьоагӀон дегӀаоаладар духьа.

☆ Английски правительства ницкалаштеи Къылбасеи Родезе делегацеи юкъе переговораш йолаеннай Лондове цу центрально-африкански территорена керда конституци тӀазиара хьакъехьарча дешах. Премьер-министра Кеннет Каунда къамаьл дир укх шера 24 октябре мохк бизза шийх лоӀам тӀа боалийтага дӀадекаш.

☆ ДПА агентства хоам бир ФРГ-е «Хеншель» яхача маьхбуэнгермански фирма кулгалдеча ваьхк цаӀ Г. Фридрих лацар. Из лацар дувзаденна да цу фирмо ца хьаси йола американски танкай запасной оагкаламаш доакъошц бундесверага доххарца делаю спекуляцеи Ӏаьдало гучахкарца. Из шоай продукци лакхагӀча маьхех дӀа а йоккхаш, предприяте даьна дукха доккха зе даьа паччахьалкхена.

☆ Аппле Ӏаьдала моттигерча органашка хоржамаш деш латт: городий муниципальни советашка, хӀаьта иштта городийа юртийн районий советашка а. Моттигерча Ӏаьдала органашка деча хоржамашка 800 гаргга кандидат оттаваь Компарте.

(ТАСС).

«АГИТАТОРА БЛОКНОТА» АРГӀАНАРА НОМЕР

Кепа а теха араьннай КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома идеологически отдела № 9—10 йола «Агитатора блокнот» мая номер. «Белгала даташ» яхача рубрика кӀал кепа теха я коталон Денна хетаяь нов. В. Гриченко «Коталон цӀей» яха статья а радио денна хетаяь цифрайн фактайн подборка а.

«Плюс химизаци» яхача раздела кепа теха я «Мехка йоккхагӀа яр» яха Я. Ильинен «Мехкдаьтта лаккхар лакхдара керттера резерв — бурув тохар» яха «Грознефта» объединене начальника заместитела В. Назаровен статьяш.

«Интенсификаци яр—керттера лостам» яхача рубрика кӀал кепа теха я «Лакхде материальни безам тӀабодилга» яха Нохч - ГӀалгӀайчен АССР юртбоахама продукташ яхарея кийчъярен министерства йоккхагӀа болча экономиста Л. Рудометкинайи Грозненски производственни управленерча «Староюртовский» совхоза механизированни звено звеньевой, Нохч - ГӀалгӀай АССР заслуженна механизатор В. Эльмурзаевеи выступленеш.

«Хьалха латтарий опыт — массанена» аьнначa рубрика кӀал кепа теха я мехка цӀи хезача механизаторий В. Светличнеи В. Первицкен выступленеш. Блокнота тӀа кепа теха да республика юрта боахама къахьегамхоша 1964-ча шера тӀаийца социалистически дехкараш.

Атеистически темаца хетаяь я «Грозненский рабочий» газета тӀара кепа теха Ю. Абдулхаджиева «Алхазуровера шайхаш» яха фельетон а атеистически балха хроника а.

Дунен халкъашта юкъерча темах материалаш а я «Агитатора блокнота» аргӀанарча номер тӀа. КПСС обкома лекторски группа кулгалхочо В. Губина «КПСС дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабалар», К. Кондратюка «Дунен кхерам — маьхбуэн германски реваншисташ» яха статьяш а я блокнота тӀа.

Агитатора новкъостала май бетта ергйолча беседашта дола литература а темай указатель а я блокнота тӀа.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦӀеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам.—2-07-01; бехктохкама секретара—2-45-48; партийни вахарен, промышленний, юртбоахамен, письмой отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект.

Типография из-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02099. Заказ № 2728.